

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

**SESTAVLJENE IDENTITETE SLOVENCEV IN
ITALIJANOV V ROMANU *ZLATA POROKA ALI TRŽAŠKI
BLUES* EVELINE UMEK**

MAGISTRSKO DELO

Daniela Stekar

Mentorici: izr. prof. Mirjam Milharčič Hladnik in doc. dr. Ana Toroš

Nova Gorica, 2013

ZAHVALA

Zvedam se, da do nastanka pričujočega besedila ne bi prišlo brez dragocene pomoči vseh, ki ste mi pomagali in me spodbujali pri pisanju.

Prva zahvala gre mojima odličnima mentoricama, doc. dr. Ani Toroš in izr. prof. Mirjam Milharčič Hladnik, ki sta me potrpežljivo usmerjali, mi znali svetovati in mi dali napotke, ki so me pripeljali do cilja. Ves čas sta mi stali ob strani in mi nudili strokovno pomoč in prijazno podporo.

Nejcu Rožmanu Ivančiču, Jadranki Cergol in Marianni Kosic iskrena hvala za strokovno posvetovanje in pomoč pri delu. Hvala Jožici in Slavici za spodbudne besede, sošolki Nini za podporo v času študija in pisanja naloge, goriškim knjižničarkam Bredi, Martini in Luisi za profesionalnost, hitro in učinkovito iskanje literature in marsikatero dragoceno mnenje. Hvala tudi Katerini, Andreji in Tamari, ker ste mi na različne načine pomagale.

Posebno zahvalo dolgujem svoji krasni družini za brezpogojno pomoč in zaupanje, možu Robiju za izkazano ljubezen in moralno podporo, sinčku Janiju pa za potrpežljivost. Zavedam se, kako sem srečna, da vas imam vsaki dan ob sebi.

Nenazadnje se želim zahvaliti tudi Evelini Umek, brez sodelovanja katere ne bi nastalo besedilo v takšni obliki, kot sem si jo želela. Prijazno me je sprejela na svoj dom, kjer mi je zaupala svojo življenjsko zgodbo in mi tako omogočila, da sem boljše spoznala tudi delček same sebe.

Iskrena hvala za neprecenjivo pomoč!

NASLOV: Sestavljene identitete Slovencev in Italijanov v romanu *Zlata poroka ali Tržaški blues* Eveline Umek.

IZVLEČEK: V magistrskem delu sem se posvetila vprašanju narodne identitete v delih Eveline Umek. Cilj moje naloge je bil podrobno analizirati sestavljene identitete Slovencev in Italijanov, ki se pojavljajo v romanu *Zlata poroka ali Tržaški blues*, ter ugotoviti, kaj sporočajo o avtoričinem dojemanju opazovane kulture. V ta namen sem uvodoma predstavila pripoved Eveline Umek o njenem življenju, kot jo je avtorizirala Evelina Umek sama. Na tej osnovi sem opredelila narodno pripadnost avtorice in s tem tudi opazujoči Jaz v njenem romanu *Zlata poroka ali Tržaški blues*. Avtorica se je samoopredelila za tržaško Slovenko. To gledišče je v obravnavanem romanu v ospredju. Do literarnih likov, ki se v večji meri identificirajo s Slovenci, je bolj naklonjena, saj jim pripisuje pozitivne lastnosti, a jih hkrati obravnava tudi kot zadržane in omejene. Literarnim likom z italijansko fiksno identiteto je dodelila marginalno vlogo. Prikazala jih je kot negativne, saj je večkrat izpostavila njihov neodobravajoči odnos do uporabe slovenščine. V negativni luči so obenem prikazani literarni liki, ki izhajajo iz slovenskih družin, vendar svoje slovenstvo zamolčijo, se ga sramujejo, tako da se v večji meri identificirajo z italijansko večino. To so literarni liki z obrobno in asimilirano hibridno identiteto. Ker v nekaterih okoliščinah radi zamolčijo svoje slovensko poreklo, so v avtoričinih očeh površinski in brez pravih vrednot.

KLJUČNE BESEDE: Evelina Umek, *Zlata poroka ali Tržaški blues*, sestavljena identiteta, avto-biografska metoda, imagologija, Slovenci, Italijani.

TITLE: Compound identities of the Slovenes and Italians in the novel *Zlata poroka ali Tržaški blues (The Golden Wedding or The Triestine Blues)* by Evelina Umek.

ABSTRACT: In this thesis, I focus on the national identity issue in Evelina Umek's works. The aim of my thesis is to analyse in detail the composite identity of Slovenians and Italians who appear in the novel *Zlata poroka ali Tržaški blues (The Golden Wedding or Blues of Trieste)* and establish how the observed cultures depict the author's perception. Therefore, I initially present Evelina Umek's life as she authorizes it. On this basis, I identify the nationality of the author and with this also the observing Self in the previously mentioned novel; the author declares herself a Slovenian from Trieste – this perspective lies in the novel's foreground. The author is keen to those literary characters who mostly identify as Slovenians, attributing them positive characteristics, although they are reserved and limited. On the contrary, literary figures who have a fixed Italian identity have a marginal role – the author sees them in a bad light as she repeatedly highlights their disapproving attitude towards the use of the Slovenian language. Literary characters, who come from Slovenian families but they withhold and are ashamed of their roots, rather identifying themselves with the Italian majority, are also negatively represented. These literary characters have a marginal and assimilated hybrid identity – since they hide their Slovenian origins in certain circumstances, in the author's eyes they are shallow and with no real values.

KEYWORDS: Evelina Umek, *Zlata poroka ali Tržaški blues (The Golden Wedding or Trieste Blues)*, compound identity, auto-biographical method, imagology, Slovenes, Italians.

KAZALO VSEBINE

1. Uvod.....	- 1 -
2. Metodološka izhodišča raziskave	- 3 -
3. Izhodiščna terminologija s področja socialne psihologije in postkolonialnih študijev.....	- 5 -
3.1. Avto/biografičnost narativnosti.....	- 7 -
3.2. Avto/biografski pristop v nalogi	- 8 -
3.3. Literarna imagologija	- 11 -
3.4. Imagološki pristop v nalogi.....	- 12 -
4. Pogovor z Evelino Umek.....	- 14 -
5. <i>Zlata poroka ali Tržaški blues</i>	- 25 -
5.1. Karakterizacija literarnih likov	- 26 -
5.2. Imagološka analiza.....	- 30 -
6. Zaključek	- 40 -
7. Literatura.....	- 42 -
8. Slikovno gradivo.....	- 48 -

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Mala Evelina s staršema Alojzem in Zofijo pred mandrijo.</i>	- 15 -
<i>Slika 2: Evelina z očetom Alojzem v Trstu.</i>	- 17 -
<i>Slika 3: Evelinina mati Zofija v starih letih.</i>	- 20 -
<i>Slika 4: Sorodstvene vezi literarnih likov romana Zlata poroka ali Tržaški blues.</i>	- 26 -

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Klasifikacija literarnih likov iz romana Zlata poroka ali Tržaški blues na podlagi njihove narodne pripadnosti.</i>	- 31 -
--	--------

1. Uvod

Vprašanje narodne identitete v literaturi je v sodobnem multikulturnem svetu, v katerem je čedalje manj prostora za enoznačne in poenostavljene narodne oznake, zelo aktualno. Maja Smotlak (2012) ugotavlja, da je kljub temu, da naj bi ob koncu 20. stoletja slovenska književnost presegla svojo zavezanost narodnooblikovalni vlogi, vprašanje naroda še vedno deležno velike pozornosti s strani literarnih ustvarjalcev. Ta pojav je posebno prisoten v slovenski književnosti v Italiji. V sodobnejših besedilih in pri mlajših generacijah slovenskih tržaških avtorjev se pojavljajo narodno sestavljene oziroma hibridne identitete, medtem ko se starejši slovenski pisci pogosteje in predvsem v svojih zgodnejših delih odločajo za narodnoobrambno držo in posledično slikajo literarne like s fiksno narodno identiteto.

Slednji se pojavljajo pri Borisu Pahorju, ki se dotakne nacionalnega vprašanja v vseh svojih besedilih. Smerni motiv (Kmecl, 1976) narodnozavednega slovenstva zaznamuje v največji meri njegovi kratkoprozni zbirki *Moj tržaški naslov* (1948) ter *Kres v pristanu* (1959) – kasneje predelava v *Grmada v pristanu* (1972) –, romane *Vila ob jezeru* (1955, 1993), *Parnik trobi nji* (1964), *Zatemnitev* (1975, 1987), *Tržaški mozaik* (1983) in *V labirintu* (1984). V teh besedilih ni slovensko-italijanskih tržaških hibridnih likov, Pahorjevi Slovenci so narodno zavedni in se spopadajo s fašističnimi pritiski, italijansko nadvlado in asimilacijo. Večkrat so postavljeni pred vprašanje nacionalne identitete, ki postane srž njihove eksistencialne samorefleksije, toda ostajajo trdno in neomajno zasidrani v svojem slovenstvu. Če Slovenci prevzemajo italijansko identiteto, so moralno vprašljivi. Drugače je v romanu Marka Sosiča (1958) *Tito, amor mijo* (2012), kjer glavni junaki nihajo med dvema identitetoma.

Marija Pirjevec (2005, str. 300) pravi, da se »(ob)mejna« književna dejavnost »nikakor ne more iztrgati iz tiste splošne atmosfere, ki oblikuje in usmerja odnose različnih etničnih skupin na meji. Gre za odnose, ki jih ne pogojujejo toliko konkretne koristi ali potrebe po racionalnem sožitju, kolikor predvsem globoko v podzavesti zakoreninjena čustva, strasti in težko nadzorovani predsodki«. Roman *Zlata poroka ali Tržaški blues* Eveline Umek se ukvarja prav s temi odnosi.

Na podlagi teh ugotovitev opažam, da se literarna dela Eveline Umek (roj. 1939) razlikujejo od del ostalih tržaških avtorjev rojenih v 1. polovici 20. stoletja, saj avtorica v njih prikazuje narodno sestavljene identitete Tržačanov.

2. Metodološka izhodišča raziskave

Trst je narodno zelo raznoliko mesto, saj se v njem prepleta veliko kultur. Osrednji narodni skupnosti, ki tu živita, sta italijanska, večinska, in slovenska. Identifikacija in posledično zavestna odločitev o pripadnosti enemu izmed teh dveh narodov je, po mnenju Riccarda Luccia (1991, str. 19), »vezana na mehanizme, ki imajo le malo skupnega z zavestnimi odločitvami, katerih izidi pa neizogibno puščajo za seboj občutne posledice v zvezi s samospoštovanjem, s podobo o sebi in z občutkom krivde, z dilemo, ali 'izdati' svojo narodnost ali ne.« Avtor je mnenja, da tržaško identiteto oblikujejo predvsem negacije, saj je mogoče »čistokrvni« Tržačan šele postati, in sicer le preko zatajitve svojega pravega porekla. Ugotavlja, da je pravzaprav zelo malo Tržačanov, ki nimajo slovenskih, slovanskih ali vsekakor neitalijanskih korenin. (Luccio, 1991)

Na podlagi študije Susanne Pertot, ki je z uporabo vprašalnikov in projektivnih testov skušala osvetliti nekatere jezikovne navade učencev slovenske nižje srednje šole, je Luccio ugotovil, da se slovenski otroci v Trstu ne identificirajo s tistimi, ki živijo v Sloveniji, saj je v njihovih očeh »prototip Slovencev neverjetno podoben zasmehujoči podobi, kakršno so o Slovencih ustvarili najbolj italijanski Tržačani.« (Luccio, 1991, str. 23) Pripadniki slovenske manjšine v Italiji torej težijo k temu, da same sebe razlikujejo od Slovencev iz Slovenije, saj se od njih počutijo bistveno drugačni. Podoben odnos vzpostavljajo tudi do Italijanov, saj samih sebe ne uvrščajo v to skupino. Pogosto pri označevanju samih sebe uporabljajo termin »zamejci« to se pravi »živeči na drugi strani meje«, s čemer poudarjajo, da pripadajo deželi, v kateri živijo. (Kosic, 2012)

Prav zaradi posebne situacije, ki vlada v tržaško narodno mešanem okolju, se pri Evelini Umek in nekaterih tržaških sodobnejših avtorjih pojavljajo literarni liki, ki imajo narodnosestavljeno identiteto.

Prvemu poglavju teoretske narave sledi avtoričina življenjska zgodba, ki sem jo zapisala s pomočjo avto-biografske metode; pripoved Eveline Umek osvetljuje avtoričin zorni kot in je zato ključna za nadaljnjo analizo izbranega besedila. V naslednjem poglavju sem klasificirala literarne like na podlagi Bhabhove tipologije identitet ter Berryjevega

modela integracije. Tako opredeljene literarne like sem nadalje analizirala z vidika literarne imagologije.

3. Izhodiščna terminologija s področja socialne psihologije in postkolonialnih študijev

Osrednji predmet zanimanja pričujoče raziskave je pojem narodne identitete, saj opredelitev le-te predstavlja izhodišče za nadaljnje imagološko raziskovanje. Mirjam Milharčič Hladnik (2011) pravi, da se identiteta diskurzivno, narativno oblikuje v procesu socialnih interakcij; pri tem poudarja pomembnost dialoga, torej pogovarjanja, pripovedovanja in izmenjevanja izkušenj. Identiteto moramo razumeti predvsem kot nek konstrukt znotraj diskurzivnih praks, ki je v kontekstu migracij, priseljevanj in soočanja manjšinske in večinske kulture nasploh dinamična in spremenljiva. (Milharčič Hladnik, 2007) Tudi Marija Jurić Pahor (2012) poudarja, da je identiteta »že v zasnovi dialoška, je 'pogajanje' med različnimi kategorizacijami, ki se lahko med seboj dopolnjujejo ali pa so tudi v protislovju.« V tem smislu razumemo tudi koncept sestavljenosti in večplastnosti narodne identitete.

Pomembno se mi zdi razjasniti razliko med pojmom narod in etnija, ki sta večkrat uporabljena kot sinonima. Ljudje, ki se prepoznajo kot člani določene etnične skupnosti, so medsebojno povezani z nekaterimi skupnimi značilnostmi, med katerimi so najpomembnejši atributi skupni predniki in nekateri kulturni znaki, kot sta na primer religija in tradicija. Med temi posebno izstopa značilnost skupnega jezika, ki še posebej omogoča občutek pripadnosti znotraj etnične skupnosti. Jezik je tudi eden izmed najočitnejših zunanjih znakov, ki omogočajo takojšnjo identifikacijo in prepoznavanje med pripadniki iste skupine. Pojem narod se od termina etnična skupnost razlikuje po tem, da si člani skupine, ki si delijo prej omenjene skupne značilnosti, prizadevajo tudi za politično avtonomijo. Odločilno za občutek pripadnosti določenemu narodu je tudi t. i. vsakodnevni plebiscit, saj se posameznik mora vsakodnevno zavestno odločiti, da mu pripada. Zaradi tega je narodna pripadnost absolutno stvar osebnega prepričanja in lastne izbire.

Mirjam Milharčič Hladnik (2007, str. 42) opozarja na to, da se pogosto poenostavljeno razume koncept etnične identitete:

Razume se jo kot preprosto lastnost posameznika znotraj dihotomije: ali jo imaš, ali je nimaš, ali si, ali nisi, in to tako v razumevanju »samih sebe« kot tudi »drugih«. Navezuje se na koncept kulture kot nečesa monolitnega in notranje konsistentnega, brez upoštevanja, da takšna kultura

ne obstaja in da se pripadniki te »kulture« vsakodnevno sprašujemo o njenih pomenih in naših individualno proizvedenih različicah teh pomenov.

Odločilno vlogo ima občutek narodne pripadnosti, ki oblikuje posameznikovo narodno identiteto. »Identiteta je interakcija med posameznikovim občutenjem identitete, privrženostjo skupini in pripravljenostjo te skupine, da njegovo identiteto prepozna in (ne) sprejme.« (Milharčič Hladnik in Lukšič Hacin, 2011, str. 31)

Susanna Pertot (2007) opozarja na obstoj hibridne identitetne opcije »Slovenec iz Italije/zamejec«, pri čemer se navezuje na postkolonialnega teoretika Bhabho in njegov »tretji prostor«, v katerem prihaja do identitetnega pogajanja. Bhabha razlikuje med fiksnimi in hibridnimi identitetami. Prve pripadajo tradicionalni družbeni ureditvi, v našem primeru slovenski in italijanski. Posamezniki s fiksnimi identitetami si ne postavljajo vprašanj glede lastne narodne pripadnosti, opredeljujejo se kot Slovenci oziroma Italijani. Hibridne identitete vključujejo posameznikove občutke istovetnosti in pripadnosti različnima narodoma, med katerima nihajo. Oblikujejo se kot sad različnih življenjskih izkušenj in se zelo pogosto pojavljajo ob sklepanju interetničnih zakonov in medgeneracijskem prenosu jezika in kulture, ki temu sledi.

Berry (Kosic, 2011) pravi, da so ljudje, za katere je značilna sestavljena identiteta (multiple identity), navadno pripadniki narodnih manjšin, izseljenci ali posamezniki z mešano narodno identiteto, ki se je razvila zaradi narodno mešanih korenin, ob sklepanju interetničnih odnosov in podobno. Sestavljeno narodno identiteto ima po njegovem mnenju vsak, ki uporablja več kot eno etnično in kulturno oznako pri opredeljevanju samega sebe.

Ker sem ocenila, da je Bhabhova razdelitev identitet ne povsem zadovoljujoča za moj raziskovalni namen, sem se odločila, da bom njegovo kategorijo hibridnih identitet dopolnila tako, da bom upoštevala Berryjev model integracije (Kosic, 2011). Slednji uvršča posameznike v skupine glede na njihovo stopnjo identifikacije z večinskim ali manjšinskim narodom.

Upoštevala sem torej oba raziskovalna pristopa. Bhabhove hibridne identitete sem obravnavala kot sinonim za sestavljene identitete, o katerih govori Berry, čeprav ima slednji v mislih predvsem integracijo, torej združevanje dveh različnih narodnih identitet (Slovenec in Italijan), ne pa nihanje med njima, kot je značilno za Bhabho, pri kateremu prihaja do nečesa tretjega (Slovenec iz Italije/zamejec).

3.1. Avto/biografičnost narativnosti¹

Avto/biografski pristop je kvalitativna tehnika raziskovanja in kot oblika diskurzivne prakse predstavlja sredstvo za razmišljanje in razumevanje sebe in drugih; z rekonstrukcijo preteklosti prihaja torej do oblikovanja lastne identitete. To je razmeroma malo poznan raziskovalni pristop, ki se pojavlja predvsem v socioloških raziskavah in je posebej uporaben za raziskovanje identitet in subjektivitet, ki zadevajo izkušnje migrantstva. Je ena izmed metodoloških pristopov ustne zgodovine, ki omogočajo demokratizacijo zgodovinopisja, saj so predmet njenega zanimanja navadni ljudje, katerim ponuja možnost, da opišejo določene zgodovinske dogodke s subjektivnega zornega kota. Avto/biografska metoda je pomembna tudi v okviru ženskih študij, saj daje ženskam, ki so bile veliko desetletij prezrte, možnost, da povedo svoje mnenje.

Sedmak (2001) poudarja, da je avto/biografija pravzaprav le interpretacija resnice, zaradi tega raziskovalec ne pričakuje objektivnosti, pač pa se zaveda ključne vloge, ki jo igrajo družbena pričakovanja. Avto/biografski dokument je zato izrazito subjektiven in individualen.

Življenjsko zgodbo lahko »razumemo kot pripoved o življenjskih dogodkih, ali pa jo definiramo kot zgodbo o osebnem značaju, kakršna se odraža v pripovedi. (...) Upoštevati je namreč treba, da se lahko faktografska pripoved zaradi intersubjektivne situacije po nekem času prelevi v subjektivno in obratno.« (Milharčič Hladnik, 2007, str. 35) Pripovedovanje življenjske zgodbe je vedno situacijsko in pogojeno od številnih elementov, kot je medsebojno razmerje med pripovedovalcem in poslušalcem. Po Sedmaku (2001, str. 181) »nastane življenjska zgodba v oralni interakciji med dvema osebama, vir prejete informacije pa je samo pripovedovalec.« Pomembno vplivajo tudi pričakovanja obeh udeležencev pogovora ter osebni, intimen namen pripovedovalca. Zaradi tega sta sodelovanje in kooperativnost med obema udeležencema pogovora bistveni.

---

¹ Podatki iz tega poglavja so povzeti po Milharčič Hladnik, 2007.

3.2. Avto/biografski pristop v nalogi

Kot pripadnica slovenske narodne manjšine v Italiji sem razvila poseben čut za problematiki jezika in narodne pripadnosti na območju, v katerem živim. V svojem vsakdanu opazujem ljudi, ki živijo na obeh straneh meje, srečujem narodnozavedne Slovence in zagrizene Italijane, ki za obstoj slovanskega sveta komaj vedo; ob teh pa obstaja tudi vmesna kategorija ljudi. To so posamezniki, ki ne spadajo ne »sem« ne »tja«, to so ljudje, ki o sebi večkrat znajo povedati samo to, kar niso: torej niso Slovenci in niso Italijani. Nekateri ne čutijo potrebe po tem, da bi definirali svojo narodno pripadnost. Obstajajo pa tudi tisti, ki čutijo potrebo po samodefiniranju, torej po tem, da bi dobili svoj prostor v skupnosti, v kateri živijo.

Menim, da je presoja o lastni narodni pripadnosti lahko prepuščena samo tistemu, katerega se to neposredno tiče. Tudi sama sem se pogosto soočala s problemom samodefiniranja in večkrat se znajdem v položaju, ko moram komu razlagati, kdo sem. Pri tem včasih nikakor ne gre drugače, kot da razložim, kje sem se rodila, kje živim in zakaj se ne prištevam med pripanike naroda svoje države. Osebno doživljam italijanščino kot uradni jezik države, v kateri živim, nobene kulturne povezanosti pa ne čutim z italijanskim svetom. Zaradi tega se nimam za Italijanko ali za »polovično« Slovenko. Samo sebe doživljam v svoji celovitosti in ne morem svoje narodnosti razbiti na odstotke. Stoodstotna Slovenka sem, čeprav menim, da sem prav zaradi tega, ker se nisem v Sloveniji rodila in ker tu še danes ne živim, drugačna od Slovenk živečih znotraj meja Republike Slovenije. Po eni strani sem zaradi tega prikrajšana, po drugi pa bogatejša.

Zaradi tega sem se tudi odločila, da se bom v svoji magistrski nalogi posvetila temi sestavljenih identitet. Prvič sem se z njo srečala v delih Fulvia Tomizze, nato pa še pri slovenskih avtorjih v zamejstvu, pri čemer sem začutila, da si z njimi delim podobna narodna prepričanja. Ko sem izbirala med avtorji, s katerimi se bom ukvarjala, sem se odločila za Evelino Umek. K branju njenih besedil me je najprej pritegnilo dejstvo, da je to edina ženska pisateljica med tržaški romanopisci zadnjih petdesetih let, kateri je bilo posvečeno nekaj več pozornosti. Njena besedila so mi bila takoj všeč, ker sem v njih zaznala, da so bila zapisana z občutkom za stvarnost, kateri tudi sama pripadam.

V besedilih, ki sem jih prebrala, sem se osredotočala na temo narodne pripadnosti, ki mi je bila posebej pri srcu, in kmalu ugotovila, da se avtorica zelo pogosto posveča

narodnosestavljenim identitetam. Zdelo se mi je, da so liki, ki jih je v svojih besedilih predstavila, s tega vidika resnično nekaj posebnega, zato sem se odločila, da se bom ukvarjala ravno z njihovo literarno reprezentacijo. Roman *Zlata poroka ali Tržaški blues* sem izbrala zato, ker je s tega vidika najbogatejši.

Odločila sem se, da bom uporabila avto/biografski metodološki pristop raziskovanja, ker sem prepričana, da predstavlja najprimernejše izhodišče za nadaljnjo imagološko analizo avtoričinih besedil. Po zgledu Mirjam Milharčič Hladnik (2011), ki se je veliko ukvarjala z migracijskimi odnosi in zapisala vrsto življenjskih zgodb v Sloveniji in po svetu, sem oblikovala prvi del svoje naloge. Zapisala sem avtoričino zgodbo oziroma njeno pripoved tako, kot jo je povedala in avtorizirala pripovedovalka, z namenom narodno opredeliti literarne like iz romana in izoblikovati izhodiščni pojem imagološkega Jaza. Na osnovi le-tega sem opredelila kategorijo imagološkega Drugega v romanu *Zlata poroka ali Tržaški blues*.

Liz Stanley razume avto/biografski jaz kot raziskovalno analitični in sociološki akter, ki je pomemben pri konstruiranju stvarnosti, ne pa pri njegovem odkrivanju. Govori torej o določenem kontekstualnem, situacijskem in specifičnem vedenju. Poudarja, da je pri tovrstni metodi raziskovanja potrebno preseči redukcionistični pristop (namesto, da bi se posvetili t. i. objektu raziskovanja na klasični način, bi v pogovoru z osebo morali upoštevati širši družbeni kontekst, socialne mreže in družbeni položaj ogovorjene osebe) in zavračati objektivnost ter ostale dihotomije. Poudarja tudi, da poslušalec mora imeti sposobnost antirealizma: »ta lahko odvrne pogled gledanega, ne pa gledalca. Da lahko raziskuješ z naracijsko metodo, moraš znati preseči trenutke nelagodja in zadrege, ki jo povzročijo bližina, pogled v oči tujca. Pogled je treba zdržati tudi takrat, ko v njih zagledaš sebe.« (Milharčič Hladnik, 2007, str. 43) Avto/biografski jaz določa, da

je vednost kontekstualno in situacijsko proizvedena glede na razredni, rasni, spolni, svetovnonazorski in religiozni položaj tistega, ki vednost proizvaja. Ko se oseba odloči, da bo povedala svojo zgodbo, vstopi v interakcijsko situacijo s poslušalko (raziskovalko), čeprav se zaveda, da bo pozneje občinstvo veliko širše in njej neznano. Vendar vse to velja tudi za poslušalko. Zgodba je prezentacija sebe v nastajanju in je odvisna od situacije, v kateri se nahajata pripovedovalka in poslušalka: je enkratna in neponovljiva.

Milharčič Hladnik, 2007, str. 36

V pogovoru z Evelino Umek sem ugotovila, da je pisateljica hkrati tudi pripovedovalka obravnavanega romana. Ker se opredeljuje kot tržaška Slovenka, sem njeno narodno pripadnost določila kot fiksno. Optika imagološkega Jaza, ki ga predstavlja opazujoča kultura, je torej slovenska.

Kot omenja Gabriella Gribaudi (2007), je nujen pogoj za dobrega raziskovalca ta, da ljubi pripovedovanje drugih in da pri tem uživa. Spoštovati mora sogovorca in biti zelo pozoren do njegovega zornega kota. Skušala sem upoštevati te smernice in biti vredna zaupanja. Z Evelino Umek sva se zmenili za prvo srečanje, na katerem sva se seznanili. Predstavila sem se ter ji obrazložila moj projekt ter metodologijo raziskovanja, ki sem jo izbrala. Najin pogovor sem zvočno posnela in ga kasneje prepisala v pisno obliko. Izbrala sem si izhodiščno vprašanje, ki je sprožilo pripovedni tok. Pozorna sem bila na njeno pripoved in skušala sem spodbujati njen miselni tok s pomočjo vprašanj in podvprašanj, ki so vodile njeno zgodbo.

Metodološki pristop, ki sem ga izbrala, je nenehno podvržen etičnim in moralnim premislekom, saj »koliko in kako se bodo zaslišali glasovi ljudi, ki pripovedujejo zgodbe, je odvisno od tega, koliko spoštovanja imajo raziskovalci do zgodb drugih in koliko zadržanosti pri svojih znanstvenih interpretacijah so sposobni.« (Milharčič Hladnik, 2009, str. 18) Pomembno je bilo opraviti selekcijo tistega dela pripovedi, ki je primeren in smislen za objavo, pri čemer sem morala upoštevati ideološki, politični in socialni zorni kot pripovedovalke. Avtoričino pripoved sem skrajšala, predelala in jo interpretativno umestila v svoj kontekst. Besedilo sem predstavila v takšni obliki, kot ga je avtorizirala avtorica.

3.3. Literarna imagologija²

Literarna imagologija je disciplina, ki preučuje podobe tujega v književnosti. V sebi združuje dve različni interesni področji: književnost in njeno družbeno podlago, to je splošni kulturni in družbeni temelj, na katerem se oblikujejo tiste ideje, ki se odražajo tudi v književnosti. Osrednji pojem, s katerim se ukvarja imagološka disciplina, je podoba.

Daniel-Henri Pageaux pravi, da podoba nastane, ko se zavemo nekega Jaza v odnosu do Drugega, nekega tukaj glede na drugje. Podoba je torej izraz razhajanja ali različnosti med dvema vrstama kulturne resničnosti. S to predstavo posameznik oziroma skupina, ki jo je oblikovala, razkriva in izraža svoj kulturni in ideološki prostor.

Drugega »opazujem«, vendar pa prenaša podoba drugega s seboj tudi podobo o meni samem. Težko se je izogniti pojavu, da se podoba drugega na ravni posameznika (pisatelj), večje (družba, država, narod) ali manjše skupnosti (miselna družina, »mnenje«) ne bi kazala tudi kot zanikanje drugega, kot dopolnitev, kot podaljšek mojega lastnega telesa in prostora. Govoriti hočem o drugem (najpogosteje iz razlogov, ki se jim ne morem upreti, ki so zapleteni), a ko govorim o drugem, ga zanikam in govorim o sebi. Nekako govorim tudi o svetu, ki me obkroža, in o prostoru, od koder sta vzniknila »pogled« in sodba o drugem: podoba drugega razkrije odnose, ki jih vzpostavljam med svetom (izvorni in tuji prostor) in seboj. Podoba drugega se, da bi povedala nekaj drugega, kaže kot drugi jezik, vzporeden jeziku, ki ga govorim, a ki z njim soobstaja in deluje podobno kot sinhronizacija tujejezičnega filma.

Pageaux, 2008, str. 23

V podobi se izražajo načini, s katerimi se neka družba vidi, razmišlja o sebi, hkrati pa razmišlja tudi o drugem. Družbeni imaginarij zaznamuje bipolarnost istost proti drugosti, ki sta hkrati dopolnjujoča in nasprotujoča si pojma. Stereotip je posebna oblika podobe, za katero je značilna enopomenskost. Pogosto se pojavlja na pridevniški ravni.

Stereotip je nekakšen povzetek, obnova, simbolni izraz neke kulture, ideološkega in kulturnega sistema, ki vzpostavlja usklajeno razmerje med poenostavljenim kulturnim izrazom in družbo. Stereotip, ki je prenašalec definicije drugega, je izraz tako imenovanega kolektivnega vedenja, ki si prizadeva biti veljavno v vsakem zgodovinskem trenutku. Stereotip ni večpomenski, je pa večkontekstualen in ga lahko v vsakem trenutku ponovno uporabimo.

Pageaux, 2008, str. 26

---

² Podatki iz tega poglavja so povzeti po Pageaux, 2008.

3.4. Imagološki pristop v nalogi

Imagološki vedi se pogosto očita, da se preveč ukvarja z regionalnimi problemi, vendar, kot pravi Smolej (2005, str. 24), »so vselej najbolj zanimive in hkrati najbolj domišljene prav podobe nekega naroda o svojih sosedih.« Tako sem se tudi sama lotila analize romana *Zlata poroka ali Tržaški blues* Eveline Umek, pri katerem so me najbolj pritegnile kompleksne narodne identitete. H. Dyserinck, ki se je ukvarjal z obmejnimi regijami, v katerih se pojavlja večjezikovnost in večkulturnost, je mnenja, da ta območja predstavljajo odlično priložnost za demitizacijo koncepta narodnosti. (Moll, 1997)

Pred samim začetkom imagološkega raziskovanja je potrebno opredeliti vrsto besedila, s katerim imamo opravka. Pomembno je omeniti, komu je delo namenjeno, in definirati, ali je zapisano v kakšnem posebnem slogu, kot so lahko realistični, humoreksni ali propagandistični. (Beller, 2007)

Imagološka analiza poteka na leksikalni in strukturalni ravni. Razlikovati moramo dve leksikalni vrsti: tiste besede, ki so del jezika opazujoče dežele in s pomočjo katerih se le-ta opredeljuje; in tiste besede, vzete iz jezika opazovane dežele in brez prevoda prenesene v jezik in kulturni prostor opazujoče dežele. Pozorni moramo biti tudi na ponovitve določenih besed, pridevnikovanje in avtomatizme pri izbiri besedišča, ki zadeva zlasti označevanje tujih krajev, ter na časovno zaznamovane besede pri dojetju Drugega.

V nalogi sem bila še posebej pozorna na izbiro onomastike. Kot namreč pravi Suzana Pertot, »otroku starši pripišejo etnično identiteto že z izbiro imena, ki nakazuje tudi bodočo etnično pripadnost otroka, kot si jo starši želijo«. Pisatelji ustvarjajo svoje literarne like po podobnem načelu. »Ime je navodilo, katerim identitetnim opcijam naj otrok daje prednost, in istočasno tudi izročilo o tem, kaj naj nese s seboj iz preteklosti v bodočnost.« (Pertot, 2007, str. 263)

Pri preučevanju podobe sem si pomagala s strukturalno analizo časovno-prostorskega okvira, ki je potrebna za pravilno razumevanje besedila in njegovo imagološko raziskavo. Povzela sem ugotovitve, do katerih sem prišla v prvem delu naloge, in tako natančno opredelila pojem Jaza oziroma pripovedovalca izvirne kulture, in Drugega, opazovano kulturo. Jaz je v besedilu, ki sem ga analizirala, avtorica, ki samo sebe

označuje kot tržaško Slovenko. V kategorijo Drugega nisem umestila le Italijanov, temveč tudi like z narodno sestavljeno identiteto.

Zanimalo me je tudi, ali se v romanu pojavljajo manija, fobija ali filija. Pageaux opredeli manijo kot precenjevanje tujega in razvrednotenje izvorne kulture. Fobijo definira kot gledanje na lastno oz. izvorno kulturno resničnost kot na večvredno v primerjavi s tujo, medtem ko za filijo pravi, da predpostavlja medsebojno spoštovanje, sprejemanje in priznavanje obeh kulturnih resničnosti, ne da bi pri tem ena izmed dveh posatala negativna. Ti temeljni odnosi so univerzalni in mogoče jih je zaslediti v vseh družbah. (Pageaux, 2008)

4. Pogovor z Evelino Umek

Evelino Umek sem obiskala v Ljubljani junija 2013. V slovenski prestolnici si je na starost kupila prostorno stanovanje. Njen stanovanjski blok sem takoj našla, saj mi je posredovala zelo natančna navodila v zvezi z njegovo lokacijo. Na vratih me je tako kmalu sprejel nasmejan obraz in par bistrh svetlih oči na njem, ki so prijazno gledale in sporočale iskreno dobrodošlico.

Ko sem stopila v njeno stanovanje, me je presenetilo, kako lahko prostor odraža značaj osebe, ki v njem biva. Čeprav nisem Eveline Umek še nikoli dotlej osebno srečala, so mi njena prozna dela, v katere je vlila samo sebe, veliko povedala o njej. Avtorica me je sprejela v njen svetel in velik dom, z velikimi okni in dobro osvetlitvijo. V dnevni sobi prevladujeta bela in bež barva, ki ustvarjata prijeten občutek domačnosti. Očitno je, da je to oseba, kateri veliko pomeni harmonija, skladnost in čistost, sem takrat pomislila. Tudi skrbno izbrano pohištvo v dnevni sobi je skoraj minimalistično, saj sem dobila resnično občutek, da si avtorica ne želi okoli sebe odvečnih predmetov. Iz osrednjega prostora vodijo steklena vrata na prostorno teraso, po kateri se pisateljica rada sprehaja. Od tu se odpira krasen pogled na slovensko prestolnico. Kasneje, med najinim pogovorom, me je tudi pospremila na teraso in mi ponosno pokazala razgled na mesto. *Vidi se Rožnik, ko je jasno tudi Kamniške Alpe*, je povedala. Občutek odprtosti, ki ji ga ta čudoviti razgled posreduje, jo je očaral in bil odločilen za nakup stanovanja. V skrajnem kotu njenega prostornega balkona si je omislila majhen vrtiček. Košček Trsta oziroma ljubljenega Krasa ima tudi v notranjih prostorih. Na osrednjem hodniku, ki vodi iz vhodnih vrat do dnevne sobe, je vrsta krasnih slik, ki prikazujejo njeno ljubljeno mandrijo, o kateri sva kasneje govorili, makro fotografije rastlin, ki so na njej uspevale, ter portret njene tržaške kmečke mačke, za katero sedaj skrbijo sosede, mi je žalostno povedala. V tem prijaznem ozračju, s prijateljskim nasmehom in veliko pozitivne energije se je torej pričel najin pogovor.

Po daljšem uvodu, v katerem sem ji predstavila moj projekt, sem jo prosila, naj mi pripoveduje njeno življenjsko zgodbo. Izhodiščno vprašanje, ki sem ji ga postavila, je bilo: kdo ste in kaj ste mogli prestati, da ste sedaj tukaj? V nadaljevanju sledi njena prvoosebna pripoved.

Slika 1: Mala Evelina s staršema Alojzem in Zofijo pred mandrijo.

Torej, rodila sem se slovenskim staršem. Govorili smo slovensko in to me je določalo, jezik me je določal. Mislim, da filozof Heidegger pravi: *jezik je moj dom*. Ker od najzgodnejših mesecev, pravzaprav od rojstva dalje, slišiš neko govorico. In ta govorica se vsede v človeka, v otroka. Ne gre samo za besede, ampak tudi za intonacijo glasu, za nianse, za mentaliteto predvsem! Ker jezik je izražena misel, in nekdo, ki je Slovenec, ne misli tako kot Italijan, ker so pred njim generacije in generacije njegovih prednikov, ki so, ko so potovali skozi življenje, doživljali različne katastrofe v zgodovinskih obdobjih, v njih so se kopičila izkustva in jih zaznamovala ter oblikovala njihovo miselnost. Otrok vse to srka vase. Osebe doživljam kot vsote preteklega, ker če ne gojiš spomina na svoje prednike, ne veš, kdo si, od kod si prišel, tudi kam greš. Če to zavržeš, ostane neka praznina. Brez notranjega ravnovesja človek zapade pod različne vplive, in se mi zdi, da včasih izgubi tla pod nogami.

Bi rekla, da sem tržaška Slovenka. To je nekakšna podzvrst. (Smeh.) Ker sem se rodila v Trstu slovenskim staršem in sem doživljala pač vse to, kar se je tam dogajalo. In vse to me je opredeljevalo in opredelilo. V sebi ne čutim niti kanček italijanstva.

Italijanščino sem se naučila kot otrok pri igri z vrstniki. Cenim italijansko kulturo, nedvomno. Sem tudi prevajala iz italijanščine. Kot najstnica sem brala v italijanščini, slovenščini, sploh vse, kar sem dobila v roke. Vendar italijanščina ni moj jezik! Če bi se rodila nekje drugje, bi verjetno drugače gledala na določene stvari. Biti tržaški Slovenec v Ljubljani pomeni biti drugačen. Pomeni gledati drugače na obrobje, kot ga gleda osrednji Slovenec. Ta je doživljal drugačne travme, zato ne razume travm primorskih Slovencev.

Rodila sem se v Trstu pri Svetem Ivanu 23. marca 1939. Oče Alojz je bil zidar, mama Zofija pa gospodinja. Nona in nono sta imela mandrijo, manjše posestvo, na katerem sta pridelovala zelenjavo in jo prodajala za trg. Pri tem so jima pomagali vsi člani družine. Delo je bilo trdo, garaško, zaslužek pa za sprotno življenje. Oče kot zidar ni zaslužil veliko, pozimi ni bilo dela in je bilo potrebno prav tako preživeti.

V *Mandriji* sem opisala očetovo in mamino mladost, njun odnos in odnos med drugimi člani družine. Pravzaprav je vse v tem besedilu avtobiografsko, Anino življenje je hkrati tudi moje življenje. Tudi družinski spori, o katerih sem pisala, so resnični. Na platnici je fotografija moje mame, ko je bila mlada.

Ko sem bila še zelo majhna, je oče najprej šel delat v Nemčijo, ker v Trstu ni našel dela. Kmalu po vrnitvi so ga, ker se je začela druga svetovna vojna, kot Slovenca internirali v Posebni bataljon v mestece v Umbriji, v srednji Italiji. Domov se je vrnil po kapitulaciji Italije septembra 1943, vendar ni bil dolgo doma, ker so ga Nemci odpeljali na prisilno delo. Tako smo bili v času vojne doma nona, mama, nono in jaz.

Po koncu vojne je oče dobil delo pri javnem podjetju, vendar je službo kmalu izgubil, ker me ni hotel vpisati v italijansko šolo in se ni hotel včlaniti v italijansko nacionalistično stranko. Zelo sem bila navezana nanj in dolgo časa sem ga imela raje od mame. V otroštvu mi je posredoval eno temeljno vrednoto, in sicer to, da je vsak človek vreden spoštovanja.

Ko so ga odpustili, je iskal priložnostna dela in kmalu skupaj s kolegom ustvaril majhno podjetje, ki se je ukvarjalo predvsem s popravili starih stavb in stanovanj. Zaslužek je bil negotov, zato je tudi mama kmalu sprejela delo gospodinjske pomočnice pri znani družini. Še vedno pa sta oba delala tudi na mandriji, ki je zahtevala vse razpoložljive roke.

Slika 2: Evelina z očetom Alojzom v Trstu.

Osnovno šolo sem obiskovala pri Svetem Ivanu, nižjo gimnazijo pri Svetem Jakobu, klasični licej pa v središču mesta. Že v nižji gimnaziji me je profesor slovenščine Rudolf Fajs, ki je prišel poučevati iz Ljubljane, navdušil za pisanje. Bil je pobudnik dijaškega literarnega lista *Literarne vaje*, ki je izhajal vse do poznih sedemdesetih let. Tu se je preizkušal marsikateri bodoči pisatelj in pesnik.

Družinske skrbi z mandrijo, finančna negotovost so prehajale tudi name, čeprav se tega kot otrok nisem zavedala, vendar so mi vtisnile pečat varčnosti in skromnosti. Delo na zemlji je določalo moj odnos do narave. Pri meni ni bila narava oh in ah, ne, ampak je bila tiranska, saj je zahtevala celega človeka ob svojem času, ne ob tvojem času, in ni dopustila, da bi se svojim opravičilo izognil. In to zaznamuje že otroke, meščani drugače dojemajo naravo, bolj idilično, mestni otroci velikokrat ne čutijo takega spoštovanja do narave, do vsakega cveta. Medtem ko otrok, ki živi na podeželju, spoštuje to, kar raste! Svojim otrokom sem posredovala ljubezen in spoštovanje do narave ter določen odnos do dela, ker tudi pobiranje kamenčkov na gredi je delo, čeprav se bo mogoče nekemu zdelo nesmiselno.

Doma smo bili vedno Slovenci, fašizem je s svojo razdiralno močjo, z uničenjem Narodnega doma, ukinitvijo slovenskih šol, s prepovedjo slovenskega jezika, s preganjanjem vseh, ki so se čutili Slovenci, še bolj okrepil narodno zavest. Dva mamina bratranca sta šla v partizane, enega so fašisti ubili. Kot otrok nisem govorila italijansko, zato mi je mama, vsakokrat ko sva šli od doma, zabičala, naj molčim. V *Mandriji* sem opisala tudi dogodek, ki me je močno zaznamoval. Z mamo sva šli na pokopališče obiskat njenega bratranca, ki so ga tam pokopali v skupen grob. Še zelo majhna sem bila in razumela sem, kaj se je dogajalo okoli mene. Dojemala sem to stisko in na svoj način tudi doživljala vojno. Bombardiranje Trsta. Skratka, to me je zaznamovalo! In ko so bili moji otroci, Nataša pa Andrej, v Trstu na počitnicah pri noni in nonotu, jih nisem učila italijanščine, ker se mi je italijanska beseda ustavila v grlu. Lahko sem jim prevedla kakšno stvar, jim povedala, kako se reče, ampak da bi jih učila govoriti, nisem mogla! To je posledica te travme.

Kot sem že povedala, so vojna in njene posledice krepile mojo slovensko narodno zavest. Mogoče je prav iz otroškega prisilnega molka rasla ljubezen do slovenskega jezika, zven besed me je vedno opajal in še danes se šele ob njihovem zvenu odločim, katero bom zapisala. Obenem pa mora beseda ustrezati okolju in ljudem, ki jih opisujem.

Na mojo ljubezen do literature in slovenske besede je zelo vplival oče. Na skrivaj je kupoval knjige, da bi se mama ne jezila, jaz pa sem na skrivaj brala. Stvari so se spremenile potem, ko je mama ostala sama. Priznati moram, da je takrat mama naredila velik razvoj svoji osebnosti, tako drugače je začela gledati na svet! Prej je bila preveč vpeta v svoje dolžnosti do matere, do moža, če bi jaz ostala tam, bi bila tudi do mene. Ona se je zgarala. In zadnjih šest let sploh ni šla iz hiše oziroma je šla na dvorišče, ampak zelo težko, s palico, ker so jo tako bolele noge. In takrat je meni rekla: *hvala Bogu, da je oče kupil toliko knjig, da jih lahko berem*. In mislim, da je prav skozi literaturo začela razumevati svet drugače, da so se ji razprla obzorja. To je moč jezika in literature!

Iz vedoželjnosti in ljubezni do slovenske besede, sem se po maturi odločila, da grem študirat v Ljubljano, kjer sem diplomirala na Filozofski fakulteti iz slavistike. Na mojo odločitev za nadaljevanje študija v Ljubljani je vplivalo več razlogov. Najprej, za študij slavistike sem dobila štipendijo. Kot sem zapisala pa tudi v *Mandriji*, je bilo finančno

stanje v družini zelo šibko; doma je bilo samo delo, to ni bilo nič drugega kot delo, delo, delo! Moja mama se je imela vedno za žrtev in večkrat je prišlo do tistih tipičnih najstniških konfliktov, ko se človek skuša osamosvojiti in oblikovati. Moje sanje pa so bile nadaljevati šolanje! Mene je vse zanimalo, brala sem vse, kar mi je prišlo pod roke, v šoli sem bila uspešna, učila pa se dejansko nisem veliko. Želela sem nadaljevati šolo, zanimala me je predvsem zgodovina. In želela sem si pisati. Vendar življenjska obdobja so različna in prioritete so tudi različne. In potem izbiraš, a ne!

V Ljubljani sem spoznala tudi svojega nekdanjega moža, pisatelja Janeza Kajzerja, se poročila, rodila hčerko Natašo, diplomirala, se honorarno zaposlila na Televiziji Slovenija, kasneje pri reviji *Tovariš*, rodila sina Andreja in nekaj let imela status svobodnega umetnika. Svojima otrokoma sem dala slovenska imena, in sicer pod vplivom *Vojne in miru*. (Smeh.) Pravzaprav tako je bilo: Natašo sem jaz izbrala, za Andreja je izbrala pa Nataša.

Moja najpomembnejša življenjska odločitev je bila brezdvomno ta, da sem prišla študirat v Ljubljano, v drugačno okolje. Sicer tukaj je bil takrat socializem, drugačne razmere. Mislim, da sem tukaj imela tudi večjo možnost uresničiti svoje ambicije, ki bi jih seveda veliko bolj uresničevala, če bi ne imela otrok, ampak vseeno sem jih lahko uresničevala. Otroci pač zahtevajo svoj čas. Vsekakor mi ni žal za nobeno stvar, vse ti nekaj prinese!

V Sloveniji in v Ljubljani me niso nikoli obravnavali kot tujko. Mogoče sem bolj jaz čutila to drugačnost kot oni. Na začetku študija je bilo predvsem to, da sem v prvem letniku imela zelo hudo krizo, ker verjetno nekaterih osnov nisem imela, ker sem prišla iz šole, ki je imela italijanski učni načrt. Potem pa mi je profesorica Breda Pogorelčeva rekla, *ja, pač ti izhajaš iz drugačne kulture, ne jemlji si tega k srcu!* In jaz sem potem šla naprej, ampak je to bil kulturi šok. Sama sem se sicer v Sloveniji počutila nekoliko drugačna, vendar nikoli kot tujka. Bila sem nekoliko bolj vajena demokracije – kakšna koli je že bila! Že kot najstnica sem bila bolj uporniški tip. (Smeh.) In tukaj so pač ljudje bili vaje biti tiho. Niso se upirali; režim je bil režim, in je vplival na vedenje ljudi. In jaz sem bila tudi v tem pogledu drugačna, da sem si upala povedati svoje mnenje.

Slika 3: Evelinina mati Zofija v starih letih.

Dve leti sem tudi poučevala slovenski jezik na osnovni šoli v Preski pri Medvodah. Kljub temu da sem imela kar pet razredov, se mi je zdelo, da je poučevanje preveč rutinsko, ponavljajoče se delo za moj značaj. No, nekateri so pač lahko v isti službi celo življenje, jaz pa nisem tak tip človeka. (Smeh.) Že od mladosti sem bila delaven otrok, delavno dekle, delavna ženska. Zato tudi potrebujem določeno življenjsko raznolikost! Zaposlila sem se kot urednica v založbi učil Sava, potem pa postala direktorica založbe Univerzum. Ko mi je potekel mandat, sem se zaposlila pri založbi DZS, od tu pa sem spet šla na Televizijo Slovenija, v Otroški in mladinski program, kjer sem bila nekaj let pred upokojitvijo tudi odgovorna urednica.

Leta 1997 sem se upokojila in se vrnila v Trst, kjer sem ostala do začetka leta 2012. To ni bilo moje mesto, dokler se nisem vanj vrnila po upokojitvi. Mandrijo in svojo zemljo sem vzljubila šele takrat, in kar sedemnajst let sem ostala na njej. Svoje posestvo pri Svetem Ivanu, svojo mandrijo, sem morala prodati, vendar sem še vedno zaljubljena v ta kraj. Po njem sem se jokala eno leto. Saj tudi v sanjah sem tam. Vedela sem, da bom prej ali slej prišla v Ljubljano, saj sem tu živela celo življenje. V Trstu nimam nobenih sorodnikov. Moji otroci, vnuki, skratka moje življenje je sedaj v Ljubljani.

Italijansko državljanstvo sem izgubila. To se je zgodilo nekaj let po Osimskem sporazumu. Meni so takrat ponudli jugoslovansko državljanstvo in jaz sem ga vzela iz enega samega razloga, zaznamovana iz druge svetovne vojne, in sicer, karkoli bi se zgodilo, imam isto državljanstvo kot moja otroka! Nekaj časa sem imela potem še italijanski potni list, ampak potem so mi ga pa izbrisali. In ko sem se vrnila v Trst, sem imela velike težave za pridobivanje dovoljenja za bivanje.

Moja ponovna tržaška leta so bila zelo plodna, zdi se mi, da sem potrebovala prav tržaški humus, da sem se lotila pisanja romanov.

Zdaj sem imela eno tako nenavadno izkušnjo, ki bi jo rada delila z vami. Eno leto sem pisala roman, ki nosi naslov *Preprosto zeleno*. Slikar Dušan Muc, ki vedno dela na tak način, mi je prinesel deset slik, da naj bi po njih napisala zgodbo. Na njih je življenje deklice, od rojstva na vasi, otroštva, odraščanja, študija v mestu do vrnitve na vas. Najprej mi je bilo težko si zamisliti zgodbo po slikarjevih smernicah, potem sem nezavedno ponovno zapisala svoje življenje! To je zgodba o deklici, ki gre študirat in se potem vrne na kmetijo. Tako kot jaz! In nezavedno sem ji dala ime Ana! Po pravici povedano ji je bilo najprej ime Anja. Vendar slikar je rekel, da noče tega j-ja, noče nobene Katje ali Anje, tako sem zapisala Ana, tako kot v Mandriji. Tega sem se zavedela šele kasneje, ko sem besedilo že oddala.

Očitno je, da me je osebno življenje zaznamovalo tudi kot pisateljico, saj se ustvarjalnost napaja iz izkušenj, lepih in bolečih, še posebej te pa dajo človeku uvid v lastno notranjost in osvetlijo odnose z drugimi. O njih ne želim pripovedovati, saj s tem ne bi razgalila samo sebe, ampak tudi tiste, ki so mi bili in so mi v življenju blizu.

Sedaj živim v Ljubljani. Človek bi si mislil, da sem v mestu, in da bom tukaj uživala, se sprehajala po ulicah, tako kot hodijo ženske gledat izložbe in podobno. Ne, ne, to me ne mika! Jaz grem takrat, ko imam opravke. Malo je hrupna ta Tržaška (morda to sploh ni naključje), meni pa je bilo stanovanje všeč, ker je tako odprto. (Smeh.) Veliko mi pomeni samota, ki ni osamljenost ali zapuščenost, ampak čas namenjen premišljevanju, življenju v zgodbo in njene junake. Le v tišini stopijo predme, oživijo in spregovorijo.

Jaz pišem iz sebe. Svoje zgodbe kradem iz resničnega življenja in tkem mozaike svojih romanov, rada bi bila pričevalka neke dobe, nekega okolja. Če to spoznajo tudi bralci, sem zadovoljna. Zato sem se večkrat lotila tržaške tematike v svojih romanih.

Mnenja sem, da ni Trstu posvečeno dovolj pozornosti. Kot pomembno pristanišče habsburškega cesarstva je nekoč bil pravi talilni lonec različnih narodnosti in verstev, le da je skušal to izbrisati in vse svoje prebivalce zakriti s tančico tržaškosti, kar ni nič drugega kot zanikanje identitete posameznika. Morje sem vedno doživljala kot neko odprtost, ne pa kot življenje na plaži. Občutek svetovljanskosti Trsta se je podedoval že od časa Marije Terezije, ko je to bilo odprto mesto, ko so ljudje prihajali iz vseh vetrov in tam pač skušali zaslužiti, si ustvariti dom in živeti boljše življenje. Verjetno da je ta občutek svetovljanskosti še iz tistih časov.

Večkrat sem se počutila razpeta med dvema državama. Najprej takrat, ko sem prišla v Slovenijo študirat, in seveda tudi potem, ko sem iskala službo. Tu nisem imela tistega kroga vrstnikov oziroma znancev, ki ti nekako lahko pomagajo pri tem, ampak sem ga morala šele vzpostaviti. Zato sem morala pokazati tudi določene kvalitete. Po eni strani je to prednost, po drugi pa slabost. Morala sem se dokazovati. Potem pa, ko sem se vrnila v Trst, je mreža nekdanjih vrstnikov bila že izdelana. To se pravi, da jaz nisem mogla kar tako vstopiti vanjo. Eni so me sprejeli, drugi ne, ni šlo za odpor, temveč za to, da so bile njihove mreže poznanstev že dovolj goste, da niso imeli ne časa ne prostora ne veselja, da bi še mene sprejeli. Recimo, sprejeli so me, kako bi rekla, za kakšen klepet, ali prišli so na predstavitev mojih knjig, ampak ni bilo tistega pravega odnosa. Počutila sem se del tržaške skupnosti šele kasneje, ko sem začela gledati na mesto Trst drugače, po moji dolgoletni ljubljanski izkušnji.

Glede slovenske narodne manjšine v Italiji mislim, da bi se morale obe strani prej ali slej združiti, pri tem pa naj bi vsaka stran ohranila svojo identiteto. Do nasprotij med njima prihaja zaradi preteklih zgodovinskih okoliščin, in nobena stran ne more tega preprodati in pustiti za sabo. V Ljubljani nisem bila vpeta v manjšinske spore. Stalno nasprotovanje, celo sovražnost je vzbujalo v meni odpor, ki ga večkrat opisujem. Če si šel kot mlad človek na ples, na neko prireditev, ki jo je priredila levica, potem pa si šel na prireditev desnice, so te gledali, kot da si nekaj zagrešil. (Smeh.) In prav zaradi tega postajajo mladi brezbrizni, ker se nočejo vpletati v spore starejših, ki ne izvirajo toliko iz sedanjosti, ampak iz preteklosti. Starejši bi morali dati mlajšim možnost, da se ob pravem času vključijo v kulturno in politično življenje, kajti kasneje je njihovo življenje zapolnjeno z delom, družino in nimajo ne časa ne volje, da bi delali za manjšino.

Imena svojim literarnim likom določam glede na obdobje, glede na milje. Jolanda se tako imenuje zato, ker v tistem času ni mogla imeti slovenskega imena. Franc pa se je preimenoval, ker noče biti Francesco. Max je mednarodna okrajšava imena Massimo ali Maksimilijan. Rekla bi, da so moji literarni liki zelo raznoliki z vidika narodne pripadnosti! Če bi jih morala »popredalčkati« in narodno označiti, bi to verjetno zgledalo nekako takole:

Franc, Katarina, Jože, Tončka, Irena, Iztok, Tatjana, Jasmin, Saška. To so Slovenci.

Jolanda je tudi Slovenka, vendar ima v sebi pridih, niti ne italijanstva, mogoče tržaškosti, saj ona ne razmišlja o tem, hoče samo biti sprejeta. Da bi bila sprejeta, je lahko tudi Italijanka! Podobno se dogaja z Maxom. To je tržaški Slovenec. Njegov brat Mitja je Slovenec, ne obremenjuje se s tem problemom, ima svojo glasbo, je brez prtljage manjšinskosti. (Smeh.) Ima za nianso več slovenskosti kot Max. (Smeh.) Lahko bi rekli, da sta Tržačana! Tako velja tudi za tiste, ki niso niti Italijani niti Slovenci – to je tista tržaška identiteta, ki jo prevzemajo. No, to so te generacije, ki ne postavljajo tega v ospredje. Njihova identiteta je mozaična!

Podobno velja tudi za Marto in njenega moža Karla, ki sta Slovenca, vendar se dejansko s to oznako ne identificirata. Konkretno ju ne zanima, kaj sta! Tako tudi Mario in Zinka. Elvira je tudi Tržačanka, ni Italijanka. To je ta tržaški hibrid! (Smeh.)

Bruno, Valeria in Stelvio so Italijani, Lorena pa je Furlanka.

Nina je priseljenka, ki bi postala tudi Italijanka! To pravim, ker veliko Ljubljank koketira z italijanstvom; ona je njihova predstavnica. Zanimajo jo tržaške kave in lepe obleke – skratka vse, česar ni bilo v Ljubljani.

Fiore se ima za Italijana. To ne pomeni da je Italijan, ker po svojih koreninah to pravzaprav ni! Mogoče bi rekli bolj Istran kot Italijan, ker ti imajo potem posebno identiteto, ki je mešana, in jo zavračajo ... to je kompleksna identiteta, biti Istran. Nekateri slovenski Istrani se sploh nimajo za polnokrvne Slovence.

Romana /iz romana *Frizerka*, op. p./ je Italijanka, ampak ker je neizobražena, frustrirana, se niti svojega italijanstva ne zaveda. Je površinska Italijanka. Nekdo, ki je Italijan, ki ima neko kulturno ozadje in se tega zaveda, bo tudi drugače nastopal do človeka druge narodnosti! Romano lahko primerjamo s spreobrnjencem, saj ta navadno

preganja svoje prejšnje somišjenike. Tako je tudi pri Romani, ki prevzema to splošno tržaško plehko kulturo. Namenoma sem jo dala kot frizerko, ki hodi od doma do doma, da bi pokazala nivo njenih strank. (Smeh.) Ker za Tržačanke to, da gredo v nedeljo jest, na Kras, včasih so hodile v Jugo, je bistvo njihovega življenja! Da obstaja v mestu slovenska kultura, niti ne pomislijo, saj ne poznajo niti svoje italijanske kulture! Povprečni Tržačani se hranijo s televizijo, nadaljevankami in raznimi zabavnimi oddajami, ki predstavljajo ameriško kulturo in res nižajo nivo ljudi, ki to spremljajo. Romana je lik, ki sem ga delno prevzela po osebi, ki resnično obstaja. Kradem identitete, tatica identitet sem. (Smeh.)

Fiore in Romana imata torej pretrgane vezi z identiteto svojih prednikov. Pri Romani to prihaja na dan s pesmijo oziroma molitvico *Angel varuh moj*, ki se pojavlja kot simbol podtlačenega slovenstva – v slovenskih domovih so ženske molile, ko so spravljele otroke spat. Ta molitev je nekaj, kar je nezavedno v njej. Nezavedno se je vsedlo vanjo! V tem smislu obstaja povezava med krščanstvom in slovenstvom v Trstu, saj je molitev v maternem jeziku čisto nekaj drugega kot molitev v nekem priučenem jeziku.

Vsaka identiteta je mozaična, zajema narodno pripadnost, jezik, vero ali svetovni nazor, kulturno pripadnost, spolno usmerjenost, določen talent. Vsi ti kamenčki tvorijo celoto, osebnost, če mozaiku manjka kamenček, če ga zavržemo, zazija praznina. Če ga nadomestimo z drugim kamenčkom, bo prepoznaven kot tujek. Morda ne navzven, morda ne vsakemu opazovalcu, toda identiteta bo načeta, načeta bo osebnost.

Prepričana sem, da če kdo nosi v sebi zavedanje večplastnosti svoje narodne identitete, je bogat, če se udinja samo eni ali jo izbere zaradi oportunitizma, sam sebe osiromaši. Odpove se kulturi svojih prednikov, oportunitizem pa mu v vsakdanjem življenju nalaga, da se nauči živeti z lažjo.

5. Zlata poroka ali Tržaški blues

To je zadnji objavljeni roman, ki ga je avtorica doslej posvetila odrasli publiki. Izšel je v letu 2010 v Trstu pri založbi Mladika. Dogajanje je postavljeno v sodobne čase in se odvija v t. i. slovenskem manjšinskem mikrokozmosu (Umek, L., 2010) v Trstu. Slog pisanja je realističen, pripovedovalec pa tretjeosebni.

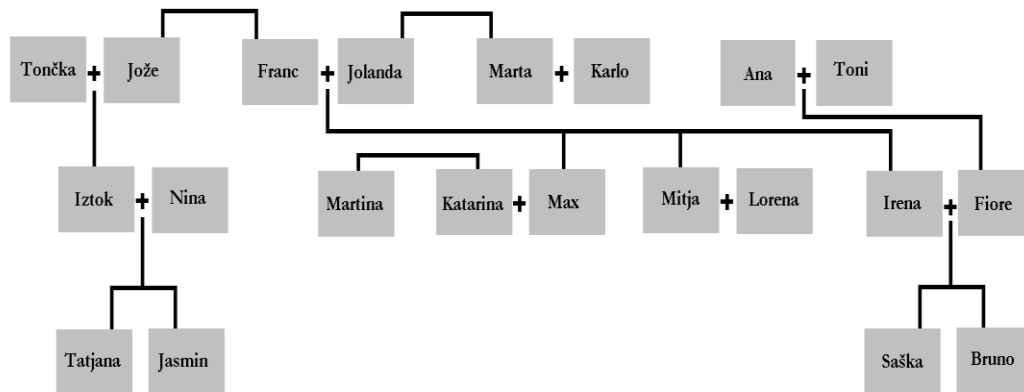
Celotno dogajanje v romanu se odvija na majsko soboto, ki je za Tržačanko Jolando praznični dan, saj proslavlja zlato poroko z možem Francem. Tudi zunanja zgradba romana je jasno zastavljena; avtorica je besedilo razdelila na pet osrednjih poglavij, ki predstavljajo različne izseke dneva: jutro, dopoldan, čas kosila, popoldan in čas večerje. Znotraj vsakega poglavja so manjše pripovedne enote, ki predstavljajo zorni kot enega družinskega člana – v nekaterih primerih se pripovedovalka ne omejuje na opisovanje ene same optike, ampak svojo pripoved razširi in predstavi zorni kot dveh ali več likov, ki so s prvim v neposredni povezavi. Z natančnim izrisovanjem psiholoških profilov se bralcu odpira problematika slovenstva in narodne pripadnosti.

Kljub temu da je avtorica dodelila posebno pozornost vsem likom, ki se pojavljajo v romanu, sta zlatoporočenca Jolanda in Franc osrednja. Zgodba se prične, ko se Jolanda zbudi na rano poročno jutro, pozajtrkuje in poskrbi, da je vse urejeno za slavlje. Franc ni navdušen nad praznovanjem, ne sodeluje pri pripravah in se raje odloči, da bo šel na vrt orat in pripraviti grede. Podobno nelagodno vzdušje vlada tudi pri njunih otrocih, vnukih in vseh ostalih sorodnikih, katerim se večinoma zdi, da je praznovanje Jolandinega in Frančevega zakona nekaj povsem odvečnega. Dve nečakinji se še trudita, da bi teto presenetili z risbo in kolažem njunih mladostniških slik, ena izmed sorodnic se odpravi na nakup poročnega darila, medtem ko vsi ostali sploh ne vedo, ali bi prisostvovali mašnemu obredu in slavnostni večerji v gostilni v Repnu.

V poznem popoldnevu se pri zlatoporočencih zbere ožja družina in nekateri prijatelji. Dogajanje se v glavnem vrti okoli Frančevega zeta Fioreja, potomca istrskih beguncev, ki si želi biti Italijan. Njegova žena Irena je Slovenka, med njunima otrokoma pa, ki sta bila vzgojena ena v slovenskem, drugi pa v italijanskem duhu, obstaja globok razkol. Vzdušje med prazničnim večerom je vse prej kot veselo, saj pridejo na dan razni družinski spori, ki so bili dolgo let zamolčani. Večerja se zaključi v tesnobnem ozračju, ki ga povzroča predvsem val žaljivih in stereotipnih Fiorejevih besed o Slovencih.

5.1. Karakterizacija literarnih likov

Za lažjo orientacijo pri analizi na kratko opisujem vse glavne literarne like, ki nastopajo v romanu, in prikazujem družinsko drevo, ki bo bralcu v pomoč pri razumevanju sorodstvenih vezi.

Slika 4: Sorodstvene vezi literarnih likov romana *Zlata poroka ali Tržaški blues*.

Jolanda je samoljubna ženska, tipična Tržačanka. Poročena je s Francem, ki je ob njej popolnoma pasiven in bralcu se zdi, da nima nobene besede v njunem zakonu. O praznovanju njune zlate poroke je pravzaprav odločila Jolanda, še to pa ne po lastni pobudi, ampak samo, da bi posnemala prijateljico oziroma znanko, ki se je s svojim proslavljanjem petdesetletnice zakonskega življenja na široko ponašala. Jolanda je brezskrbna in vedno dobre volje. Obnaša se pokroviteljsko do svoje družine, ker je v mladosti med obema vojnama doživela travmo ponižanja. Stara je dvainsedemdeset let in zaveda se neizbežnosti časa. Zaradi tega se ne želi obremenjevati z nepotrebnimi zadevami in skrbi samo za to, da uživa. Njen mož Franc se ji zdi preveč zaverovan v svoja nacionalistična prepričanja, saj v družini pogosto razpravlja o politiki in nekdanji Jugoslaviji, o odnosih med Slovenci in Italijani, kar ni vsem po godu. Njegov ideal predstavlja nekdanja Titova Jugoslavija. Zaradi tega ne razume vojne iz leta 1991 in vsega, kar je temu sledilo. Hrvatom ostro nasprotuje in ni sposoben sprejemati Italijanov in Istranov. S svojim vedenjem je še posebej odganja zeta Fioreja, potomca istrskih beguncev, saj je prepričan, da pripada manjvredni skupnosti. Ko je bil mlad, si je želel nadaljevati očetovo delo na družinski kmetiji, vendar je posestvo podedoval njegov brat Jože, njemu pa ni preostalo drugega, kot da si je poiskal službo v mestu. Tako je začel voziti tovornjake, vrtnarstvu pa se je posvetil šele v starejših letih, ko mu

je gospa Justina dovolila, da je prideloval njen kotichek zemlje v mestu. Pisateljica torej ob liku Franca izpostavlja slovensko omejenost, ki se kaže v nesposobnosti sprejemanja sebi drugačnih.

Frančev brat Jože se je odločil za prevzem očetove kmetije, ki jo je v starosti predal svojemu sinu Iztoku in njegovi ženi, ljubljanski priseljenki Nini, ki je skrbela za trženje vina. Jože od daleč opazuje delo v vinogradu, ki se mu zdi tako drugačno od tistega, ki ga je sam nekoč opravljal, pri tem pa se žalostno spominja mladostniških dni. Žena Tončka mu je umrla pred petimi leti, od takrat se počuti zelo osamljenega. V tolažbo sta mu vnukinji Tatjana in Jasmin, s katerima je spletel posebno čustveno vez.

V podobnem položaju kot Jože se znajde tudi Jolandina jokava sestra Marta, ki je vedno žalostna in stalno misli na svojega pokojnega moža Karla. Bil je begunec iz takratne Titove Jugoslavije in spoznala sta se v trgovini z železnino, v kateri je bil on sprva le vajenec, ona pa blagajničarka. Tudi Jolanda je delala kot prodajalka v tej trgovini – tam je prvič srečala tudi Franca.

Irena je Jolandina in Frančeva hči. Opravlja poklic profesorice slovenščine, zgodovine in zemljepisa na eni izmed slovenskih višjih srednji šol v Trstu, vendar jo služba ne popolnoma osrečuje. Z možem Fiorejem doživlja globok razkol, saj se oba zavedata, da se nahajata na robu zakonskega brodoloma. Fiore je potomec istrskih beguncev, človek brez prave identitete, ki se večkrat vdaja pijači. Po poklicu je skladiščnik, nikoli ni dokončal šolanja in njegova neizobraženost se kaže tudi v njegovih medosebnih odnosih in življenjski brezcilnosti. Udeležuje se srečanj Unije Istranov, ki se prizadevajo za vračanje svojih nekdanjih posesti v bližini Umaga. To idejo mu je vcepil prijatelj Michele, ki ima nanj velik vpliv. Fiore se želi otresti kompleksa manjvrednosti s prostaškim in grotksnim nastopom na zlatoporočni večerji, ki predstavlja vrhunec celotnega dogajanja v romanu.

Ana je Fiorejeva mati. Nahaja se v domu za ostarele, kjer trpi za senilno demenco in razume le njen primarni jezik – hrvaščino. Fiorejev že pokojni oče Toni je sina zaznamoval s svojo jezo zaradi izgubljenih posesti v Istri, nikoli pa mu ni obrazložil resnične razloge, ki so družino prisilili k selitvi. V Trst so se namreč odpravili v upanju na boljše, gosposko življenje, saj sta bila z Ano prepričana, da ju bo tržaški meščanski vrvež obogatil in osrečil. Do tega ni prišlo, saj si je moral Toni poiskati službo in je kot

zidar dolgo let garal, da bi preživel sebe in družino. Njegovo življenjsko nezadovoljstvo se je vedno pogosteje kazalo v silnih izbruhih jeze.

Saška in Bruno sta otroka Irene in Fioreja. Bruno obiskuje zadnji letnik italijanske tehnične šole, medtem ko je najstarejša Saška oziroma Alessandra pred dvema letoma zaključila klasični licej ter se vpisala na Visoko šolo za prevajalce in tolmače v Trstu; ko pa je ugotovila, da jo ta smer ne osrečuje, se je odločila, da se bo pripravila na vstopni izpit za AGRFT. Saška je bila že v predšolskih letih pod okriljem Ireninih staršev, ki so jo vzgojili v slovenskem duhu. To je zelo motilo njenega očeta Fioreja, ki se je odločil, da ne bo dovolil, da se bo isto dogodilo z mlajšim Brunom. Učil ga je italijanščine in ni dovolil, da bi z njim doma spregovorili v slovenščini. Fant je obiskoval italijanske šole in rasel v popolnoma italijanskem svetu, kar je povzročalo globok razkol s sestro Saško, s katero sta si kmalu postala tujca. V besedilu ga avtorica prikazuje kot izrazito površinskega, nevhvaležnega in nevzgojenega najstnika, žrtev družinskih in družbenih okoliščin.

Max je Irenin brat in Jolandin ter Frančev najstarejši sin. V najstniških letih je delil očetova prepričanja v zvezi s slovenstvom, kmalu pa so se mu z vpisom na italijansko višjo srednjo šolo odprla obzorja, očetovo gledanje na določene stvari se mu je naenkrat zdelo preozko. Širši vpogled v svet mu omogoča njegov poklic televizijskega snemalca. Načrtuje takojšnjo selitev v Milan, kjer si obeta poklicni napredek in oddaljitev od vsega, kar ga navezuje na njegovo sedanje življenje, ki ga ne zadovoljuje. Svojo odločitev za odhod naznani družini šele na zlatoporočni slavnostni večerji, s tem pa povzroča očetovo nejevoljo, saj je Franc prepričan, da ga bo selitev oddaljila in spremenila v popolnega Italijana. Prizadeta je tudi njegova dolgoletna zaročenka Katarina, ki vse bolj spoznava, da Max ne načrtuje skupne prihodnosti z njo. Žali jo predvsem to, da je toliko let svojega življenja zapravila s človekom, ki ji je sedaj popoln tujec. Sama se prišteva k tistemu delu slovenske skupnosti v Trstu, ki si aktivno prizadeva za kulturni napredek in ohranjanje slovenstva.

Mitja je najmlajši Jolandin in Frančev sin. Star je približno trideset let, ni dokončal študija, živi še vedno pri starših in njegova edina skrb je doslej bilo igranje v zamejski glasbeni skupini Tostranci. Pred kratkim se je čustveno navezal na Furlanko Loreno, vendar ji ni priznal, da izhaja iz slovenske družine, ker ni hotel, da bi ga to opredelilo. S sestro in bratom nima pristnega odnosa, ker je v primerjavi z njima bistveno mlajši.

Obravnavata ga kot maminega ljubljénčka in se zavedata, da je že zdavnaj napočil čas, ko bi se moral postaviti na lastne noge in si ustvariti samostojno življenje. Podobnega stališča je tudi Franc, ki izrazito neodobravajoče gleda nanj. Na gostiji oznani svojim staršem in ostalim sorodnikom, da se je končno odločil zapustiti glasbeno zasedbo in nadaljevati študij.

Ostali gostje na slavlju so nekdanja Jolandina sošolka Zinka, njen mož Mario, prijateljica s sosednega bloka Elvira in njen mož Stelvio. V besedilu so omenjeni tudi soseda Valeria, ki je še pred Jolando in Francem praznovala svojo petdesetletnico poroke z možem Benitom, in nekaj drugih obrobnih likov, ki imajo v dogajanju marginalno vlogo. Med njimi izstopajo negativni liki italijanske narodnosti Elvira, Stelvio, Valeria in Benito, ki se večkrat jezijo zaradi uporabe slovenščine v njihovi prisotnosti.

5.2. Imagološka analiza

Na občutek narodne pripadnosti današnjih Tržačanov je vplivalo zgodovinsko dogajanje 20. stoletja, pri katerem posebno izstopa podpis rapalske mirovne pogodbe med Kraljevino SHS in Italijo, s katero je Trst prešel pod italijansko ozemlje. Tej je sledila načrtna italijanska raznarodovanla politika, ki je težila k popolni asimilaciji Slovencev v Italiji. Predvidevala je ohromitev njihove ekonomske dejavnosti, prepoved uporabe slovenščine v javnosti ipd. (Kacin Wohinz, 2000)

Roman tako opisuje narodno razslojeno družbeno strukturo v Trstu v 2. polovici 20. stoletja, ki zajema paleto literarnih likov z različnimi identitetami. V vsakega akterja, ki ga realistično opisuje, je avtorica vlila kanček realnosti, s katero se vsakodnevno srečuje. Tematske enote, katerih se dotika v romanu, so s tem povezane. Osrednja tema besedila je narodnost. Ob tej si avtorica zastavlja mnogo etičnih vprašanj o sobivanju italijanskega in slovenskega naroda na tržaških tleh, o odnosu med njima ter o strpnosti oziroma nestrpnosti med ljudmi. S tem so povezani motivi jezika, izbire jezikovnega koda, poitalijančevanja imen in priimkov, pa tudi vsakodnevne situacije, kot so družinski spori, zakonski brodolomi, poklicna nestabilnost, izbira študijske poti in podobno.

Na podlagi ugotovitev, do katerih sem prišla s pogovorom z avtorico, bi rada definirala imagološki pojem Jaza ter predstavila večplastno kategorijo Drugega, ki predstavljata izhodišče za analizo romana.

Imagološki Jaz predstavlja opazujočo kulturo. Avtorica je potrdila, da je v vseh besedilih, ki jih je napisala, izhajala iz same sebe in svojega življenja, zato je njeno pisanje zelo subjektivno. Iz tega sledi, da je avtorica besedila tudi pripovedovalka, zato je opazujoča kulturna resničnost pravzaprav avtoričina. Evelina Umek o sami sebi pravi, da je tržaška Slovenka. Svojo trditev dodatno pojasnjuje z raznimi biografskimi podatki; pove, da se je rodila slovenskim staršem v okolici Trsta, da se je italijanščine naučila kasneje, v otroških letih. Prizna, da se počuti drugačna od Slovencev iz matične države, saj so jo življenjske okoliščine zaznamovale in vplivale na njen občutek narodne pripadnosti. Na podlagi tega sem se odločila, da bom opredelila imagološki Jaz v smislu fiksne identitete, opazujoča kultura bo torej slovenska.

Imagološka kategorija Drugega predstavlja opazovano kulturo. V romanu se pojavljajo nekateri literarni liki s fiksno italijansko identiteto, prikazu katerih avtorica posveti le malo pozornosti. Bolj zanimivi v luči imagološkega raziskovanja pa so t. i. tržaški hibridi. Na podlagi razdelitve narodnih identitet, ki jo ponujata Berry (Kosic, 2011) in Bhabha (Jurić Pahor, 2012), sem opredelila in klasificirala literarne like v romanu glede na njihovo stopnjo identifikacije z narodnimi skupnostmi. Tabela, ki jo predstavljam v nadaljevanju, je kombinacija obeh pristopov.

Tipologija identitete			Literarni liki	
Fiksna identiteta	večinski narod (Italijani v Trstu)		Bruno, Valeria, Benito, Elvira, Stelvio	
	manjšinski narod (Slovenci v Trstu)		Jasmin, Franc, Jože, Tončka, Iztok, Katarina, Irena, Saška, Tatjana	
Hibridna identiteta		identifikacija z		
		manjšinskim narodom	večinskim narodom	
	integracijska oz. dvojna	da	da	Marta, Karlo, Mario, Zinka
	obrobna	ne	ne	Jolanda, Max, Mitja, Nina
	prilagojevalna oz. asimilirana	ne	da	Fiore, Toni

Tabela 1: Klasifikacija literarnih likov iz romana *Zlata poroka ali Tržaški blues* na podlagi njihove narodne pripadnosti.

O tem gre opozoriti, kot pravita Beller in Leerssen (2007, str. 26, 415, 430), da je pri vsaki raziskavi potrebno upoštevati, da podobe pripadnikov določenega naroda, ki se pojavljajo v literarnem besedilu, ne predstavljajo empirične resnice, ampak le fikcijo. Avtorica – fizična oseba, ki obstaja že pred nastankom literarnega dela – skuša slikati stvarnost objektivno, vendar so literarni liki, ki jih ustvari, upodobitve njenega pogleda na realnost in zato pod močnim vplivom njenih življenjskih izkušenj. (Virk 2008)

Literarni liki v romanu se razlikujejo po stopnji identifikacije z večinsko in manjšinsko skupnostjo. Osrednja delitev zadeva hibridne, to je narodno mešane identitete, in fiksne identitete. V slednjo skupino spadajo vsi literarni liki, katerih narodnost ni dvoumna. V prvo skupino večinskega naroda sem umestila Tržačane Bruna, Valerijo, Benita, Elviro in Stelvija, ki obvladajo samo italijanščino. Pripadniki fiksne slovenske identitete predstavljajo optiko opazujoče kulture, saj se Evelina Umek opredeljuje kot tržaška Slovenka. V to skupino sem umestila Franca, Jasmin, Tatjano, Jožeta, Iztoka, Ireno, Saško, Tončko in Katarino, ki so večinoma pozitivni liki.

Berry (Kosic, 2010) ugotavlja, da je v okviru hibridnih identitet občutek pripadnosti obema narodnima skupinama pravzaprav najboljša oblika identitete, ki jo lahko posameznik razvije. To je integracijska oziroma dvojna identiteta, ki je značilna za Marto, Zinko in njuna moža.

Obrobna identiteta je nezainteresiranost, nizka stopnja identifikacije z obema narodnima skupinama. Ta je značilna za mlajše generacije Tržačanov, ki ne čutijo v sebi prave potrebe po lastni narodni opredelitvi in se zato počutijo enako sprejeti oz. nesprejeti v obeh skupinah. Tako obnašanje je značilno za Mitjo in Maxa, v nekem smislu pa tudi za Jolando, kateri je zaradi travme ponižanja, ki jo je doživela v mladosti, pravzaprav vseeno, kateri narodnostni skupnosti pripada. Nino sem tudi umestila v to skupino, ker je, kljub temu, da je ljubljanska priseljenka, njena stopnja identifikacije s slovenstvom zelo nizka. Avtorica mi je med najinim pogovorom poudarila, da je Nini vseeno, kam spada. *Nina je priseljenka, ki bi postala tudi Italijanka!*, je povedala.

Zelo zgovoren za opredelitev tovrstnega odnosa med večinskim in manjšinskim narodom se mi zdi naslednji odlomek, ki opisuje Mitjin zmeden oziroma brezbrizen zorni kot:

Njegov odnos do slovenstva je bil zaznamovan z razdvojenostjo, v domačem okolju se je počutil Slovenca, govoril slovensko s primesjo tržaškega narečja, med Italijani pa je hotel biti Italijan,

kar tudi je, hotel je biti polnopraven italijanski državljan. Slovenci pa, tisti, ki kričijo svojo slovenskost, so okrnjeni italijanski državljani, čeprav večini ničesar ne manjka, nikomur ničesar ne manjka.

Umek, 2010, str. 67

Prilagojevalna oziroma asimilirana identiteta vključuje zelo visoko stopnjo identifikacije z večinsko italijansko kulturo, prostovoljno zanikanje lastnih slovanskih korenin, iz česar lahko izvirajo jeza, sovraštvo ter depresivna in nasilna obnašanja. Temu opisu ustreza Fiorejev lik in njegov izbruh jeze v gostilni. Na podlagi podatkov o Fiorejevem očetu Toniju, ki so prisotni v besedilu, sem tudi njega uvrstila v to skupino.

Avtoričin slog pisanja ima značilnosti pesniškega jezika. Nekateri tropi, ki sem jih zasledila v besedilu, so pomenljivi tudi z vidika analize narodnosestavljenih identitet.

Nekatere komparacije zadevajo predvsem pogled opazujočega Jaza na Fioreja, pripadnika asimilirane hibridne identitete. Avtorica primerja njegovo življenje z »umazano, strgano, izrabljeno obleko« (Umek, 2010, str. 34), ki si jo bo slekel. S tem želi opozoriti na njegovo življenjsko nezadovoljstvo in željo po tem, da ponovno zaživi v drugi okolici. Pogled Jaza je do njega izrazito neodobravajoč.

Z enakim literarnim sredstvom je vzpostavila svoj pogled na Ireno, za katero je značilna fiksna slovenska identiteta. Avtorica prikazuje tudi njeno življenje kot porazno in nezadovoljujoče, za vse pa krivi njeno mladostniško življenjsko izbiro – poroko s potomcem istrskih beguncev Fiorejem.³ Njeno takratno naivnost opravičuje tako, da pravi, da je bil nekoč Fiore zanjo »varen pristan« (Umek, 2010, str. 70) in da si je želela postati »most med različnostmi« (Umek, 2012, str. 70). V tem smislu avtorica želi poudariti tudi neskladnost med njima. Ker se Irena identificira s slovenskim narodom, Fiore pa se kot predstavnik asimilirane hibridne identitete identificira z italijanskim narodom, je njuna združitev z vidika opazujočega Jaza ne samo problematična, ampak

---

³ Avtorica je opazno vlogo dodelila problematiki Istranov v Trstu in odnosu, ki ga imajo Slovenci do letih. Istrski begunci, ki jih pogosto imenujejo ezuli ali optanti, so »skupina ljudi, ki se je od petdesetih in vse do poznih šestdesetih množično izseljevala iz Istre« (Fakin, 2004, str. 122). Zaradi političnih, gospodarskih, družbenih in sorodstvenih razlogov se je izselilo približno 20.000 ljudi. V Italiji so iskali boljše življenjske razmere, nekateri so se hoteli izogibati služenju vojaškega roka, drugi so nameravali nadaljevati pot v čezmorske države. V Trstu so naleteli na dvojno neodobranje: prvič s strani Slovencev, ki so jih označevali za fašiste, drugič s strani Italijanov, ki so jih obravnavali kot komuniste. (Fakin, 2004)

povsem nezdružljiva. To je najbrž prisposoda za avtoričin kritični pogled na problematiko sobivanja Slovencev in Italijanov na Tržaškem.

V romanu se pojavljajo številni dialogi, ki so z imagološkega vidika pomenljivi, saj avtorica z njimi riše značaj literarnih likov. Odlomek romana *Zlata poroka ali Tržaški blues*, kjer je govora o dvojezični maši, je hudomušno napisan. Nekateri izmed Italijanov s fiksno identiteto se počutijo globoko prizadeti, ker so pričakovali, da bo mašni obred samo v italijanščini. Skoraj užaljeni so, ker so bili vabljeni na takšno mašo. Do podobne situacije prihaja med slavnostno večerjo v gostilni, ko se slovensko govoreči družinski člani medsebojno pogovarjajo v slovenščini, pri tem pa izključujejo neslovenske govorce iz pogovora. Avtorica je predstavila Italijane s fiksno identiteto kot ljudi, ki zavračajo slovenščino in ne marajo, da jo kdo uporablja v njihovi prisotnosti. Opisani odziv predstavlja aluzijo na prepoved uporabe slovenščine v obdobju med obema vojnama, o opazujočem Jazu pa sporoča, da se počuti nelagodno, ko naleti na nesprjemanje. Kritičen odnos do uporabe slovenščine doživlja kot omejevanje lastnih pravic. To je dediščina iz časa fašizma, ki zaznamuje tržaške Slovence, ki so občutljivi na narodnostno tematiko.

O tem pojavu zelo zgovorno govori tudi sledeči avtoričin citat, ki zadeva uporabo italijanskega tržaškega narečja s strani pripadnikov skupine s fiksno italijansko identiteto: »Tržaško italijansko narečje naj bi po mnenju mnogih tako Italijanov kot Slovencev združevalo prebivalce Trsta kot nekakšna *lingua franca*. V resnici pa so se morali Slovenci vedno prilagoditi svojim italijanskim someščanom.« (Umek, 2010, str. 121) Pri tem je avtoričin zornik zelo jasno opredeljen, saj Italijane s fiksno identiteto opisuje kot nesposobne in nepripravljene k obojestranskemu sodelovanju in medsebojnemu prilagajanju.

Zanimivo je opazovati, kako Jolanda, pripadnica obrobne hibridne identitete, spreminja jezikovni kod glede na svojega sogovorca. V pogovorih s Fiorejem, ki ima hibridno asimilirano identiteto, uporablja knjižno italijanščino, kar utemeljuje s tem, da se ji zdi, da »to daje njenim besedam dodaten pomen«. (Umek, 2010, str. 32) To pomeni, da italijanščino, uradni jezik, doživlja kot ugleden, medtem ko jo je skoraj sram priznati, da je v resnici njeno poreklo slovensko. Opazujoči Jaz doživlja torej Jolando in ostale literarne like z obrobno hibridno identiteto kot skupino ljudi brez pravega porekla, ki so

prevzeli nevhvaležen in brezbrizen odnos do narodne kulture, v duhu katere so bili vzgojeni.

Fiore, predstavnik asimilirane identitete, uporablja vedno knjižno italijanščino. Izjemo predstavlja prizor, ko obišče bolno mater v domu za ostarele. Ob tej priložnosti jo nagovori v italijanščini, vendar kmalu ugotovi, da ga ne prepozna. Odloči se, da se ji bo predstavil kot Cvetko, kot ga je imenovala takrat, ko očeta ni bilo doma. Mati Ana se takrat zdrami in, kot je sicer značilno za tiste, ki trpijo za senilno demenco, nekaj stavkov izreče v svojem maternem jeziku, hrvaščini, kar Fioreja presune. Tudi sam izreče nekaj besed, ki se jih spomni iz otroških let, v tem jeziku. Ta prizor je posebno pomenljiv v luči imagološke analize. V tem trenutku, ki v sebi skriva močan čustveni naboj, prihaja pri Fioreju do vračanja k svojim koreninam. Besede, ki jih izreče v hrvaščini, dokazujejo bralcu, da se v njem res skrivajo slovanske korenine, vendar se jih Fiore ne zaveda. Ker je neizobražen, sledi ideologiji prijatelja Micheleta povsem nekritično, s tem pa je prikazan kot nesposoben objektivnega presojanja.

O pogledu opazujočega Jaza na sestavljene identitete Slovencev in Italijanov v obravnavanem romanu veliko pove tudi avtoričina izbira besedišča pri opisovanju in karakteriziranju svojih literarnih likov. Opažam, da se v povezavi s Fiorejem zelo pogosto pojavlja samostalnik *identiteta*, in sicer v neposredni bližini glagola *povrniti* in pridevnikov *ukradena* in *nova*. Ko govori o sinu Brunu pravi, da »[v]dihnil mu bo svojo novo identiteto, da bo ponosen potomec istrskih beguncev« (Umek, 2010, str. 58); prepričan je, da mu je sodelavec Michele »po dolgem času dal novega zagona, da mu je vrnil identiteto.« (Umek, 2010, str. 55) in »v njem je raslo prepričanje, da mu morajo vrniti, kar mu je bilo ukradeno. Pri tem ni mislil na hišo, na zemljo, ampak na identiteto.« (Umek, 2010, str. 57). Pri tem se avtorica vsebinsko navezuje na Fiorejev občutek nesprejetosti v družbi, v kateri se nahaja. Ta izbira besedišča nakazuje Fiorejevo potrebo po identifikaciji z narodno skupnostjo in želji po začetku novega življenja v očetovi Istri.

Pomenljiva je avtoričina izbira besedišča pri opisovanju protislovja, ki obstaja med osrednjima literarnima likoma, Jolando in Francem. Pri karakterizaciji prve je avtorica izbrala zelo živahne oznake, (npr. glagol *koketirati*, pridevnik *površna*, samostalnik *brezskrbnost*), medtem ko je pri karakterizaciji Frančevega lika zavestno izbrala precej bolj resnobne izraze (npr. pridevnik *ponosno* in samostalnik *skrb*). Očitno je, da je

avtorica do Jolande, predstavnice obrobne hibridne identitete, zavzela neodobravajoči odnos, medtem ko je do Franca, za katerega je značilna fiksna slovenska identiteta, bolj naklonjena.

Močno protislovje, ki obstaja med osrednjima likoma, je avtorica utemeljila ne samo s premišljeno izbiro besedišča, ampak tudi preko natančnega opisa njunih značajev, kar se bralcu razkriva v obrobnih zadevah iz njunega dolgočasnega vsakdana. Jolanda posebno skrbi za lastni videz, pogosto se ozira v ogledalo in opazuje znake staranja na svojem obrazu. V delih besedila, kjer je predstavljen njen tok misli, se večkrat pojavljajo njena želja po lepotnem posegu za odstavnjevanje gub in njene misli v zvezi z barvanjem las, izbiro obleke in podobno. Njeno skrb za zunanji videz je avtorica poudarila tudi z izbiro barv, ki so z njo povezani: Jolanda je modrooka in plavolaska, pred leti se je rada oblačila v rožaste halje. V protitež temu je avtorica večkrat omenila njeno uvelo kožo, gube na obrazu in modrikaste žile na njeni roki; to so znaki na njenem telesu, ki pričajo o neizbežnosti časa. Pravo Jolandino protislovje je njen mož Franc, ki ne skrbi za svoje telo in izgled, saj Jolanda pravi, da mora zanj skrbeti kot za otroka, s tem, da mu urejuje vse v zvezi s prehrano, obleko in zdravjem.

V avtoričinih kritičnih očeh je Jolanda torej površinska oseba brez pravih vrednot. Njena pretirana skrb za zunanji videz najbrž nakazuje skromno samozavest, ki korenini v zamolčani slovenski identiteti. Do Franca je avtorica bistveno bolj naklonjena, čeprav mu očita določeno zadržanost in težave pri sprejemanju Neslovencev.

Avtorica opisuje s svetlimi barvami veliko stvari, ki spadajo k Jolandini in Frančevi preteklosti, medtem ko je sedanost, v kateri živita, meglena in temna. Zanimivo je, da je že v naslovu svojega romana izbrala prav besedo *zlato*. Pridevnik *zlat* v besedni zvezi *zlata poroka* najprej priključuje bralcu v misli vesel dogodek, okronanje skupnega zakonskega življenja, ki je bilo polno in zadovoljujoče; vendar mu je kmalu očitno, da se gre le za navidezno srečo in da je v resnici Jolandino in Frančevo zlato nevredno takšnega poimenovanja. Jolandina in Frančeva zlata poroka je za vse, tudi za sama dolgoletna zakonca, le bleščeča utvara. Na to tudi namigne pripovedovalka, ko predstavi Jolandino tiho željo, da bo praznovanje zlate poroke dala njenemu življenju poseben sijaj. Avtoričin namen je morda bil dodatno poudarjanje neskladnosti, ki obstaja med predstavnico obrobne hibridne identitete Jolando in zavednim tržaškim Slovincem.

Avtorica piše tudi o čustveni navezanosti slovenske identitete na Kras. Ljubezen do tržaškega podeželja je namreč izpovedana ob likih s fiksno slovensko identiteto. Pri tem se avtorica poslužuje pomenljive izbire svetlih in toplih barv, ki posredujejo občutek miru in radosti. Zelo nazoren se mi zdi sledeči odlomek, ki prikazuje zorni kot Frančevega nečaka Iztoka: »Ob razkošju barv, ki mu, obsijane od sonca, ponujajo kraško barvno paletu, ga prevzame topel občutek zakoreninjenosti v ta prostor, kjer se zelenilo trt odraža od rdeče zemlje in belega kamna na ozadju spreminjajoče se modrine morja in z belimi oblaki prepredene sinjine neba.« (Umek, 2010, str. 37) V istem kontekstu se pojavljata tudi zelo zgovorni povedi »sonce, ki proseva skozi jagode, jih barva zlatorumeno in temnordeče« (Umek, 2010, str. 36) ter »v kapljicah, ki mavrično žarijo, se ogleduje sonce« (Umek, 2010, str. 28).

Avtorica je povedala, da navadno določa imena svojim literarnim likom glede na njihovo narodno pripadnost in na čas, v katerem so se rodili, zato nam tudi poimenovanje posameznih literarnih likov lahko nekaj sporoča o narodni identiteti vsakega izmed njih. V skupini literarnih likov s fiksno italijansko identiteto se v romanu pojavljajo tipično italijanska imena (npr. Benito), v tisti s fiksno slovensko identiteto so slovenska imena (npr. Jasmin), medtem ko imamo v vseh ostalih skupinah slovenska ali dvojna slovensko-italijanska imena. Med Italijani posebno izstopa izbira imena Benito, s katerim avtorica namiguje na voditelja fašistov Benita Mussolinija, med Slovenci pa ime Jasmin, ki pomeni dišeči okrasni grm in sporoča nekaj prijetnega.

O Frančevem zavračanju Italijanov in o njegovem slovenskem ponosu priča že njegovo ime, ki je časovno zaznamovano. Njegovo prvotno ime Francesco si je dal spremeniti, ker je hotel biti Slovenec, Franc.

Max oziroma Maxi, kot poimenuje Jolanda svojega sina, je mednarodna okrajšava imena Massimo. Avtorica je z izbiro tega imena najprej hotela poudariti, da Jolanda ni hotela svojega sina narodno opredeliti, zato je zanj izbrala italijansko ime, ki je lahko tudi slovensko. S tem mu je posredovala svoj brezbrizen odnos do obeh narodov.

Onomastika je v tem romanu z imagološkega vidika posebej zanimiva, saj je avtorica pogosto uporabila dvojno poimenovanje za označitev posameznega literarnega lika: Fiore poimenuje ženo Ireno in hčerko Saško *Irene* in *Alessandra*; Ana nagovori sina Fioreja s hrvaškim *Cvetkom*, svojega moža Tonija pa se spominja z imenom *Ante*,

katerega je po prihodu v Trst zavrgel. Menim, da se prav skozi dvojno poimenovanje literarnih likov v romanu kaže tudi njihova sestavljena identiteta.

Navidezni paradoks predstavlja izbira Fiorejevega imena, ki pomeni cvet. Kot pravi tudi avtorica v svojem besedilu, je to ime ironično, saj Fioreja ni mogoče opisati z nobenim izmed pridevnikov, ki jih navadno pripisujemo cvetlicam, saj gre za vse prej kot nežnega in ljubečega moža.

Poimenovanje krajev je vedno v slovenščini, ne glede na to, ali se nahajajo v Sloveniji (npr. *Brda*) ali v tujini (npr. *Sarajevo*). Zavestno izbiro slovenskega poimenovanja krajev si razlagam z izbiro pripovedovalca, ki je slovenske narodnosti. Do dvojezičnega poimenovanja izjemoma prihaja pri označevanju mesta Milan: Max in Nina v svojih replikah uporabljata italijansko različico *Milano*, povsod drugod pa je zapisano *Milan*. To ni naključje, saj je beseda postavljena v premi govor pripadnikov hibridne obrobne narodne identitete, za katere je značilna nizka stopnja identifikacije z obema narodnima skupinama. Avtorica je hotela s tem evidentirati njuno dožemanje italijanstva kot nečesa, ki je uradno in zato vredno ugleda.

Pomenljiva je tudi izbira imena glasbene skupine, v kateri igra Mitja. To so Tostranci, torej Slovenci, ki živijo in se z nečim ukvarjajo na italijanski strani meje. Že samo ime, ki so ga izbrali za svojo skupino, jih narodno označuje in opredeljuje. S tem, da so izbrali prav slovensko ime, so najbrž hoteli poudariti, da niso Italijani. Hkrati so najbrž želeli poudariti razliko, ki obstaja med njimi in Slovenci v Republiki Sloveniji.

V besedilu posebno izstopa dvakrat izrečena kletvica *maledetti s'ciavi* v zaključnem poglavju, ko Fiore pride v gostilno z namenom, da bi odpeljal stran sina Bruna. Fiorejevo preklinjanje izraža jezo in frustracijo ob nesprejetosti v družbi, v kateri se nahaja. Fiore se znaša nad Slovenci in jih ne spoštuje. Ne zaveda pa se dejstva, da se je ob koncu druge svetovne vojne odselilo iz Istre tudi veliko pripadnikov slovenske in hrvaške etnične skupnosti, ne samo italijanske. (Darovec, 2009) Pripovedovalka obravnava Fioreja kot nasilnega in neumnega, saj premalo pozna lastno preteklost. Opazujoči Jaz se tako čuti žrtev Istranov, kakršen je Fiore.

V besedilu posebno izstopa slabšalni izraz *ščavo*, ki je sicer značilen tudi za ostale romane Eveline Umek ter druge tržaške avtorje, ki so se ukvarjali s tematiko naroda.⁴ To je čustveno zaznamovana beseda, slabšalni izraz za označevanje pripadnikov slovanskega rodu. Kot pojasnjujeta Beller in Leerssen (2007), je samostalnik *Slav*, Slovan, v raznih evropskih jezikih postal sinonim za besedo *slave*, suženj. Mnenja sta, da je do tega pojava najverjetneje prišlo, ker je bilo v času srednjega veka veliko ljudi slovanskega izvora žrtev trgovanja s sužnji. Od takrat dalje je izraz postal nalepka za označevanje servilnosti, manjvrednosti in nezrelosti.

Z uporabo termina *ščavo* je avtorica hotela opozoriti na revno poreklo Jolandinih staršev, ki sta bila Slovenca. S sestro Marto se ju je v mladosti zelo sramovala, ker »bila sta sužnja v pravem pomenu besede, ščava, dobra za nižja dela.« (Umek, 2010, str. 46) Njun oče je bil hišnik v njihovem stanovanju, mati pa je pomivala stopnice in čistila stanovanja. Iz tega izhaja Jolandino zamočanje svojih slovenskih korenin.

Ugotavljam, da se v neposredni bližini tega slabšalnega izraza za označevanje pripadnikov slovanskih narodov pojavlja veliko besed z negativnim prizvokom. Med te prištevam besedne zveze *neizmerno sramovanje*, *čepeti v luknji*, *ponižno umikanje*, *ponižujoči izgovori* in podobno. Ta oznaka povzroči čustven odziv v tržaških Slovencih, ki same sebe vidijo kot iskrene, delavne in ponižne ljudi, ki za svoje delo ne dobijo zasluženega plačila, ampak teptanje in zmerjanje s strani Italijanov. Na ta pojav opozarjajo tudi druge besedne zveze, ki se pojavljajo v besedilu (npr. *žrtvovano ljudstvo*).

Menim, da je dojemanje Jaza v odnosu do vseh pripadnikov obrobne hibridne identitete odklonilno, saj pripovedovalka večkrat opisuje Jolando, Nino, Maxa in Mitjo kot površinske like brez pravih vrednot. Najbolj neprijeten literarni lik v romanu je Irenin mož Fiore, pri opisu katerega je avtorica izpostavila prostaški govor, neprijeten vonj in izrazito zanemarjen videz. Avtorica je skrbno opisala tudi literarne prostore, ki so z njim povezani, pri čemer je bila pozorna na to, da izražajo in oddajajo kanček Fiorejeve osebnosti (npr. zasmrajena dnevna soba, v kateri se prebudi na zlatoporočno jutro).

---

⁴ Navajam nekaj primerov: Marko Sosič (2010, str. 33) je uporabil oznako *Slavi de merda*; Boris Pahor je zapisal *sciavo* (1959, str.61); pri Miranu Košuti se pojavljata besedi *ščavi* (1989, str. 55) in *porca ščava* (1989, str. 174); Ana Toroš (2011, str. 72, 73, 67) opozarja, da se beseda *suženj* in njene izpeljanke pogosto pojavljajo tudi v poeziji 1. polovice 20. stoletja, obenem navaja tudi slabšalne oznake za Slovence: Weiss v pesmi *L'università italiana a Trieste*, Samec v pesmi *Krasu*, Rodoljubka v pesmi *K oblemici 13. julija* in Benčina v pesmi *Tržaški bori*.

6. Zaključek

Na podlagi pogovora z Evelino Umek, ki sem ga opravila s pomočjo avto/biografske metode, ter imagološke analize njenega romana *Zlata poroka ali Tržaški blues*, sem prišla do ugotovitev, ki jih povzemam v nadaljevanju.

Pisateljica se je v svojem romanu, katere osrednja tema je narodnost, trudila čim objektivneje slikati sodobno tržaško stvarnost, pri tem pa je nezavedno vključila svoja stališča, saj velja pravilo, da avtor ne more pri ustvarjanju samega sebe izničiti in vsako pisanje je nepreklicen izraz njegovih idej in prepričanj.

Avtorica samo sebe opredeljuje kot tržaško Slovenko. Svojo slovensko narodnost ne postavlja pod vprašaj, počuti se Slovenka, saj pravi, da ne čuti italijanstva v sebi. Kljub temu občuti razliko, ki obstaja med njo in drugimi Slovenci, ki niso bili zaznamovani s »tržaško« izkušnjo.

Avtorica je opisala z vidika narodnosti raznoliko paleto literarnih likov, zato sem morala vse akterje opredeliti in razdeliti na podlagi njihove identifikacije z večinskim in manjšinskim narodom. Opazovana kultura (imagološki Drugi), ki sem jo analizirala, predstavlja skupino hibridnih oziroma sestavljenih identitet, ki se delijo na integracijsko oz. dvojno, obrobno in asimilirano oz. prilagojevalno identiteto. Pripadnost literarnih likov posamezni tipologiji identitete sem upoštevala pri imagološki analizi.

Italijanom se avtorica ni posebno posvetila, ampak je pri njih izpostavila samo odnos posameznih literarnih likov do slovenščine, ki se pojavljajo v romanu. Italijani so predstavljeni kot skupina Tržčanov, ki slovenščine ne obvlada in se ne trudi, da bi se približala Slovincem. V optiki Jaza so Italijani s fiksno identiteto nepripravljeni k sodelovanju in nenaklonjeni do Slovencev.

Literarnim likom, ki spadajo v skupino dvojne hibridne identitete, avtorica ni posvetila posebne pozornosti, saj jim je dodelila marginalne vloge v dogajanju. Pri njih je izpostavila samo tujejezično interferenčnost v besedilu, ki jo imagološki Jaz doživlja kot nevarnost odtujevanja lastnim koreninam.

Bolj zanimiva je kategorija obrobne identitete. Njena osrednja predstavница je Jolanda. S prikazom močnega protislovja, ki obstaja med Jolando in njenim možem, za katerega je značilna fiksna slovenska identiteta, ponuja bralcu zanimivo prisposobo: zlata poroka

oziroma zakonsko življenje Franca in Jolande, ki zastopata popolnoma drugačno stališče do slovenstva, je simbol neskladnosti, ki obstaja med samimi Slovenci na Tržaškem.

Ravno toliko pozornosti avtorica nameni kategoriji asimilirane hibridne identitete. Literarni liki v tej kategoriji, med katerimi je osrednji Fiore, so izrazito negativni. Odklonilen odnos opazujoče kulture do pripadnikov te skupine je izražen na več nivojih, na primer v opisu njihove zunanje podobe, njihovega značaja, govora, nenazadnje pa tudi v uporabi besede »ščavo« za označevanje pripadnikov fiksne slovenske identitete.

7. Literatura

Baj, G. in Pitreich, A. (2007). *Prima di Caporetto, la decima e l'undicesima battaglia dell'Isonzo*. Gorica: Libreria Editrice Goriziana.

Banjac, M. (2011). Verstva in nacionalizmi. V Lukšič Hacin, M., Milharčič Hladnik, M. in Sardoč, M. (ur.). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Bihalji, O. in drugi (1973). *Mala splošna enciklopedija*, 3. knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Beller, M. in Leerssen, J. (ur.) (2007). *Imagology: The Cultural Construction and literary representation of national characters*. New York: Rodopi.

Brec, H. (2003). *L'analisi del romanzo di Fulvio Tomizza: »Gli sposi di via Rossetti«*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza.

Buttolo, F. (1982). Evelina Umek. *Slovenski biografski leksikon*, 4. knjiga, 13. zvezek. Ljubljana: Zadruga gospodarska banka, 1925-1991.

Darovec, D. (2009). *Kratka zgodovina Istre*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales.

Fakin, J. In Jerman, K. (2004). Istrski begunci: gradivo in raziskovalni nastavki. *Traditiones: zbornik Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbonarodopisnega inštituta ZRC SAZU*. 33: 117-142.

Gribaudo, G. (2007). Un certo amore per il racconto degli altri. V Alessandro Casellato (ur.). *Il microfono rovesciato: 10 variazioni sulla storia orale*. Treviso: Istresco.

Hanžek Novak, P. (2004). *V srcu mladi, bibliografija sodobnih mladinskih pisateljev*. Ljubljana: Genija.

Jelinčič, D. (2002). *Martin Čemur*. Koper: Lipa.

Jelinčič, D. (2010). *Bela dama devinska*. Ljubljana: Sanje.

Jevnikar, M. (ur.) (1990). *Primorski slovenski biografski leksikon*, 16. snopič. Gorica: Mohorjeva družba.

Jurić Pahor, M. (2012). Transkulturacija in kulturna hibridnost: dva ključna pojma postkolonialnih študijev kot izziv za proučevanje nacionalnih in etničnih identitet. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*. 69: 36-65.

Kacin Wohinz M. in Pirjevec J. (2000). *Zgodovina Slovencev v Italiji 1866-2000*. Ljubljana: Nova revija.

Kaučič-Baša, M. (2007). Ohranjanje slovenščine med Slovenci na Tržaškem. V Miran Košuta in drugi (ur.). *Živeti mejo*. Trst: Slavistično društvo, str. 193-209.

Kmecl, M. (1976). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Borec.

Kos, J. (1973). K problematiki literarno-estetskega doživljanja. *Sodobnost* 21. 7: 632-641.

Kos, J. (1996). *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.

Kosic, M. (2011). *Mandala of identities and intergroup relations: Patterns of Ingroup Identification and Outgroup Attitudes on the Italo-Slovene Borderland*. Saarbrücken: LAP Lambert academic publishing, cop.

Kosic, M. (2012). Identity matters: strategies for coping with ethnic identity threats among slovene minority adolescents in Italy. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*. 69: 66-88.

Kosic, M. in Caudek, C. (2005). Ethnic Identification and Outgroup Attitudes in Minority and Majority Groups. *Review of Psychology* 12. 2: 103-113.

Košuta, M. (1989). *Rapsodija v treh stavkih*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.

Luccio, R. (1991). Identifikacija in asimilacija. V Susanna Pertot. *Tostran meje: družbene predstave o narodnostni identiteti pri slovenskih preadolescentih v Trstu – Al di qua del confine: rappresentazioni sociali dell'identità nazionale dei preadolescenti sloveni di Trieste*. Trst: IRRSAE Furlanija-Juljska krajina.

Lukšič Hacin, M. in Milharčič Hladnik, M. (2011). Kulture, civilizacije, nacionalne kulture. V Marina Lukšič Hacin in drugi (ur.). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU, str. 23-30.

Milharčič Hladnik, M. (2007). Avto/biografičnost narativnosti: metodološko teoretični pristopi v raziskovanju migracijskih izkušenj. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu*. 26: 31-46.

Milharčič Hladnik, M. (2009). Moje misli so bile pri vas doma: poti prehodov v pismih. V Mirjam Milharčič Hladnik in drugi (ur.) *Krila migracij: po meri življenjskih zgodb*. Ljubljana: ZRC SAZU, str. 23-58.

Milharčič Hladnik, M. (2009). Naša varuška. V Mirjam Milharčič Hladnik in drugi (ur.) *Krila migracij: po meri življenjskih zgodb*. Ljubljana: ZRC SAZU, str. 15-20.

Milharčič Hladnik, M. (2011). *IN – IN: zgodbe o sestavljenih identitetah*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Milharčič Hladnik, M. in Lukšič Hacin, M. (2011). Identitete, pripadnosti, identifikacije. V Marina Lukšič Hacin in drugi (ur.). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU, str. 31-40.

Moll, N. (1997). Una questione d'identità: l'imagologia contemporanea a confronto con gli studi postcoloniali. *I quaderni di Gaia*. 15-30.

Nadlišek Bartol, M. (2009). *Amerika in druge zgodbe o mojih otrocih*. Trst: Mladika.

Pahor, B. (1948). *Moj tržaški naslov*. Trst: Gregorčičeva založba.

Pahor, B. (1959). *Kres v pristanu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pahor, B. (1964). *Parnik trobi nji*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Pahor, B. (1972). *Grmada v pristanu*. Ljubljana: DZS.

Pahor, B. (1983). *Tržaški mozaik: izbor občasnih zapiskov*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Pahor, B. (1984). *V labirintu*. Ljubljana: Slovenska matica.

- Pahor, B.** (1987). *Zatemnitev*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Pahor, B.** (1993). *Vila ob jezeru*. Celovec: Mohorjeva družba.
- Pahor, B.** (2003). *Zgodba o reki, kriпти in dvorljivem golobu*. Maribor: Litera.
- Pahor, B.** (2009). *Spopad s pomladjo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pageaux, D.** (2008). *Imagološke razprave*. Ljubljana: Littera picta d.o.o.
- Pertot, S.** (1991). *Tostran meje: družbene predstave o narodnostni identiteti pri slovenskih preadolescentih v Trstu – Al di qua del confine: rappresentazioni sociali dell'identità nazionale dei preadolescenti sloveni di Trieste*. Trst: IRRSAE Furlanija-Julijska krajina.
- Petro, S.** (2007). V imenu očeta: Medgeneracijski prenos slovenskega jezika in identitete po moški liniji. V Miran Košuta in drugi (ur.). *Živeti mejo*. Trst: Slavistično društvo, str. 255-266.
- Pirjevec, M.** (1990). Slovenci v literaturi italijanskega Trsta. *Sodobnost* 38. 12: 1189-1195.
- Pirjevec, M.** (2002). Odnos do »drugačnih« v italijanski tržaški književnosti 20. stoletja. V Tone Smolej (ur.). *Podoba tujega v slovenski književnosti, podoba Slovenije in Slovencev v tuji književnosti, imagološko berilo*. Ljubljana: Univerza, str. 165-170.
- Pogačnik, J.** (2005). Podoba Slovencev v hrvaški književnosti. V Tone Smolej (ur.). *Podoba tujega v slovenski književnosti, podoba Slovenije in Slovencev v tuji književnosti, imagološko berilo*. Ljubljana: Univerza, str. 141-154.
- Rebula, A.** (1994). *Vinograd rimske cesarice in druge novele*. Gorica: GMD.
- Rinc Uroševič, A.** (2006). Pojavnost spolnih stereotipov med odraslimi. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko* 21. 2: 120-136.
- Scottà, A.** (1994). *I territori del confine orientale italiano nelle lettere dei vescovi della Santa Sede*. Trieste: LINT.

Sedmak, M. (2001). Avto/biografski pristop k proučevanju etnično mešanih zakonskih zvez. *Socialno delo* 40. 2/4: 181-190.

Smolej, T. (2005). Perspektive imagologije. V Tone Smolej (ur.). *Podoba tujega v slovenski književnosti, podoba Slovenije in Slovencev v tuji književnosti, imagološko berilo*. Ljubljana: Univerza, str. 21-29.

Smotlak, M. (2012). Narodna identiteta v sodobnem slovenskem romanu v Italiji (1991-2011): primer romanov *Zgodba o reki, kriпти in dvorljivem golobu* Borisa Pahorja in *Tito, amor mijo* Marka Sosiča. *Slavistika v regijah – Koper*. 41-45.

Sosič, M. (2007). *Tito, amor mijo*. Trst: Comunicarte.

Stanovnik, T. in Brenk, L. (2008). *Osebnosti, veliki slovenski biografski leksikon, 2.* del. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Stergar, R. (2005). Podoba Italijanov pri Slovencih (ob italijanski napovedi vojne Avstro-Ogrski). V Tone Smolej (ur.). *Podoba tujega v slovenski književnosti, podoba Slovenije in Slovencev v tuji književnosti, imagološko berilo*. Ljubljana: Univerza. 102-115.

Tomažič, I. in drugi (1989). *Veneti, naši davni predniki*. Ljubljana: Editiones Veneti (Ivan Tomažič) in časopisno grafično podjetje VEČER (Maribor).

Toplak, C. (2011). Etnične skupnosti, narodni in nacije. V Marina Lukšič Hacin in drugi (ur.). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU, str. 15-22.

Toroš, A. (2011). *Podoba Trsta in Tržaškega v slovenski in italijanski poeziji prve polovice 20. stoletja*. Nova Gorica: Univerza.

Toroš, A. (2010). Podoba tujega v pesništvu Ljubke Šorli. V Katja Mihurko Poniž (ur.). *Ljubka Šorli (1910–1993) znanstvena monografija ob stoletnici pesniškega rojstva*. Nova Gorica: Univerza, str. 154-163.

Toroš, A. (2011). Convergenze e divergenze nella rappresentazione di Trieste nella poesia slovena e italiana della prima metà del XX secolo. *Metodi e ricerche: rivista di studi regionali* 30. 1-2: 191-202.

- Toroš, A.** (2011). The Role of Language in Constructing the Other in Slovenian and Italian Poetry of the First Half of the Twentieth Century: Images of Trieste. *Slovene Studies: journal of the Society for Slovene Studies* 33. 1: 41-59.
- Umek, E. in Jenčič S.** (1992). *Slovar radovednega Tačka*. Ljubljana: Marketing 013 ZTP.
- Umek, E.** (2000). *Sprehod z baronom in drugimi imenitnimi Slovenci*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2003). *Mandrija in druge zgodbe*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2004). *Malka gre v Trst*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2005). *Frizerka*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2006). *Hiša na Krasu*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2008). *Po sledih fate morgane: Marica Nadlišek Bartol*. Trst: Mladika.
- Umek, E.** (2010). *Zlata poroka ali Tržaški blues*. Trst: Mladika.
- Umek, L.** (2007). Poti tržaškega romana. V Miran Košuta in drugi (ur.). *Živeti mejo*. Trst: Slavistično društvo, str. 108-119.
- Umek, L.** (2010). Odprtost kot izraz stiske jezika ali bega iz družbene osame. V Evelina Umek. *Zlata poroka ali Tržaški blues*. Trst: Mladika, str. 143-154.
- Verč, S.** (2009). *Mož, ki je bral Disneyjeve stripe*. Ljubljana: Modrijan.
- Vidic, N.** (2010). *Intervjuji in osebne zgodbe med novinarstvom in literaturo*. Diplomsko delo. Nova Gorica: Univerza.
- Virk, T.** (2008). *Moderne metode literarne vede in njihove filozofsko teoretske osnove*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo.
- Zupan Sosič, A.** (2007). Moški je glava in ženska srce – spolni stereotipi. V Irena Novak Popov (ur.). *43. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 181-193.

8. Slikovno gradivo

Vse fotografije so last Eveline Umek.